

Katılım Bankası Çalışanlarının İslami Finans Hassasiyeti Üzerine Bir Araştırma*

Islamic Finance Sensitivity of Participation Bank Employees

Öz

Katılım bankaları, inancı gereği faizden uzak durmaya çalışan kişilerin finansal ihtiyaçlarına çözüm bulmak ve tasarruflarını ekonomiye kazandırmak fikrinden doğmuştur. Dolayısıyla katılım bankası uygulamalarının İslam inancının gereklerine uygun olması beklenmektedir. Diğer yandan, karar vericiler tarafından belirlenen politikaların sistemin uygulayıcısı olan katılım bankası personelleri tarafından nasıl hayata geçirildiği de önemlidir. Zira İslami hassasiyetlerle hareket etmek üzere kurulmuş olan katılım bankalarının çalışanlarının da benzer şekilde İslami finans prensipleri konusunda hassas olmaları beklenmektedir.

Katılım bankası çalışanlarının İslami finans hassasiyetinin araştırılması amacıyla yapılan bu çalışmada sosyal bilimlerde en sık kullanılan yöntemlerden biri olan anket yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen veriler incelendiğinde katılım bankası çalışanlarının zaman zaman İslami finansal çerçeveye dışına çıkarak hareket edebildiği tespit edilmiş olmakla birlikte genel olarak katılım bankacılığı ve İslami finans prensiplerine bağlı oldukları görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: İslami Finans, Katılım Bankası, Çalışan, Hassasiyet
JEL Sınıflandırması: G21, M54, P40

Abstract

Participation banks have emerged from the idea of finding solutions to the financial needs of people trying to stay away from interest due to their beliefs and bringing their savings to the economy. Therefore, participation bank practices are expected to be in line with the requirements of Islamic faith. On the other hand, it is also important how the policies determined by the decision makers are implemented by the participation bank personnel who are the implementers of the system. Because the employees of the participation banks which established to act with Islamic sensibilities are expected to be similarly sensitive to Islamic finance principles. The survey method which is one of the most frequently used methods in social sciences, was used in this study which was carried out to be researched the sensitivity of Islamic finance to the participation bank employees. When the data obtained are examined, it is seen that the employees of the participation bank may act out of the Islamic financial framework sometimes and they are generally devoted to the principles of participation banking and Islamic finance.

Keywords: Islamic Finance, Participation Bank, Employee, Sensitivity
JEL Classification: G21, M54, P40

* Bu çalışma, Prof. Dr. Fatih Yardımcıoğlu danışmanlığında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Ekonomisi ve Finansı ABD’da, Cemil Balkanlı tarafından yazılan “Katılım Bankası Çalışanlarının İslami Finans Hassasiyeti (Marmara Bölgesi Örneği)” isimli yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

1. Giriş

Türkiye’de katılım bankacılığının gelişimi özellikle 2002 yılından itibaren hız kazanmış ve özel finans kuruluşları olarak anılan katılım bankaları 2005 yılında banka statüsüne alınmıştır. Kanuni düzenlemelerin yanı sıra, devletin sektöre desteğinin en açık ifadesi olarak, kamu bankası statüsünde Ziraat Katılım ve Vakıf Katılım Bankaları kurulmuş ve hızlı bir büyüme öngörüsüyle 2025 Yılı için katılım bankalarının sektör payının %15 olması hedeflenmiştir (Türkiye Katılım Bankaları Birliği [TKBB] Strateji Belgesi 2015). Ancak, tüm çabalara rağmen sektörün beklenen atılımı gerçekleştirememiş ve sektör payı %6’nın üzerine çıkamamıştır.

İş dünyasında her sektörde olduğu gibi bankacılık sektöründe ve özelde katılım bankacılığında da personel transferleri sıklıkla görülmektedir. Pazar payını hızlıca arttırmak isteyen katılım bankaları da zaman zaman bazı pozisyonlarda görevlendirmek üzere tecrübeli personelleri tercih ederek diğer katılım bankalarından ve hatta konvansiyonel bankalardan personel transferi gerçekleştirmektedir. Konvansiyonel bankalardan transfer edilen personellerin katılım bankacılığına uyum sağlamaları amacıyla İslami finans konusunda bir eğitimi süreci planlanması gerektiği bir gerçektir. Diğer yandan bankacılık alanına katılım bankalarında başlamış ve bu alanda yetişmiş personellerin de belirlenen aralıklarla İslami finans konuları ile ilgili bilgilerini tazelemek ve güncel konulara hâkimiyetlerini arttırmak amacıyla eğitimler düzenlenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Katılım bankalarının karar mercilerince İslami finansal çerçeveye uygun olarak tasarlanan işlem süreçlerinin ve belirlenen politikaların müşteriye sunulması noktasında uygulayıcı konumda olan şube personellerinin karar mercileri ile aynı hassasiyeti paylaşması beklenmektedir. Aksi halde amellerin niyetlere göre değerlendirildiği bir yapı olan İslamiyeti odak noktasına koymuş bulunan katılım bankalarına yönelik faizsizlik algısının kaybolması ve daha kötüsü, ince bir çizgi ile ayrılan kar payı ile faizin birbirine karışması neticesinde faizsizlik beklentisi içerisindeki mevduat sahiplerinin getirilerine faiz karışması riski söz konusu olacaktır. İşte bu yüzden katılım bankası çalışanlarının İslami finansal hassasiyetlerinin yüksek olması beklenmektedir.

“Katılım bankası çalışanlarının islami finans hassasiyeti nedir?” araştırma sorusuna cevap arayan bu çalışmanın amacı, bugüne kadar katılım bankacılığı hakkında yapılmış olan ve çoğunlukla müşterilerin katılım bankalarına bakışını ve tercih nedenlerini konu alan çalışmalardan farklı bir bakış açısıyla katılım bankalarına içerden bir gözle bakabilmektir. Katılım bankası çalışanlarının, çalıştıkları katılım bankalarına ve genel anlamda katılım bankacılığına bakışlarını incelemek ve bugüne kadar sektör payını bir türlü beklenen seviyeye ulaştıramayan katılım bankacılığının sektör payının artırılması hedefine katkı sağlayacak özelleştirel bir bakış açısı oluşturabilmektir.

İslami kuralları temel alan prensiplerle bankacılık esaslarını, piyasanın ihtiyaçlarını ve İslami hassasiyetleri bir potada eriterek hizmet vermeye çalışan katılım bankalarının müşterileri tarafından nasıl algılandığına yönelik bugüne kadar çok sayıda çalışma yapılmıştır. Ancak Katılım Bankalarının müşterileri ile birebir etkileşim halinde olan, onları bilgilendirme ve onları yönlendirme işlevi olan, katılım bankasının temsil ettiği değerleri en doğru yansıtmaması beklenen birimlerden biri olan şube personelinin İslami finans hassasiyetlerinin tespitine yönelik yapılan bu çalışmanın literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

2. İslami Finans ve Katılım Bankacılığı

İslami finans kavramı, yerli ve yabancı pek çok kaynakta İslami bankacılık, katılım bankacılığı ve faizsiz bankacılık kavramlarıyla eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. En temel ifadesiyle İslami finans, tüm finansal faaliyetlerin İslam inancı çerçevesinde ve faizden sakınan bir anlayış içerisinde gerçekleştirildiği sistemdir. Bu sistem, 1950’li yıllardan itibaren günümüze kadar gelen ve geleneksel finans anlayışına alternatif arayışında olan muhafazakâr tasarruf sahipleri tarafından yoğun olarak kullanılmaktadır. (Sümer, 2018, s. 71) Diğer bir deyişle İslami finans, fon fazlası olanlardan şer’i

hükümlere uygun olarak fon toplayıp, bunları yine şer'î hükümler çerçevesinde fon talep edenlere aktaran bir sistemdir. (Yanpar, 2015, s. 104)

İslami finansın en belirgin özelliği, sözleşmelerin İslam hukukuna uygunluğunun odak noktası olmasıdır. (El-Gamal, 2006, s. 7) Ayrıca faiz'in yasaklanması İslami finansın ana esaslarından biridir ve yalnızca bu özelliği bile İslami finansı geleneksel finanstan ayırır. (Alrifai, 2017, s.175)

Tüm dünyada katılım bankalarının ve İslami kurallara uygun finansal hizmetler sunan kuruluşların hizmet standartlarını belirlemede en etkin kuruluşlardan biri olan İslami Finansal Hizmetler Kurulu (IFSB) tarafından, tüm katılım bankalarının örnek almasının beklendiği ve uyulmasının faydalı görüldüğü iş etiği temel ilkeler listesi hazırlanmıştır. (Islamic Financial Services Board[IFSB]-9, 2009)

Bu listede sıralanmış olan ilkeler; doğruluk, dürüstlük ve adalet, gerekli itina ve gayreti gösterme, çalışanların gerekli yetkinliğe sahip olmaları, müşteriler hakkında yeterli bilgi edinme, müşterilere yeterli bilgi verme, çıkar ve görev çatışmalarını engelleme, İslam dininin kurallarına uygunluk olarak sıralanmıştır.

İslam'ın ekonomik ilkeleri, insanlara salt İslam hukukunun emirlerine ve yasaklarına uymayı emretmekle yetinmez, eylemlerinin başkalarıyla bir bütün olarak toplum üzerindeki etkilerini dikkate almalarını da ister. (Ayub, 2017, s.31) Yani İslam'ın öngördüğü ekonomik sistemin bir parçası olan İslami finans tek başına eylemleri değil sonuçları bakımından da İslam'ın çizdiği sınırlar içerisinde kalmalıdır.

İslami ekonomik sistem içerisinde asıl olan, sözleşmelerin İslam hukuk kurallarına uygun olmalarıdır. Bu sözleşmeler vesilesiyle değişik adlarla anılan yöntemleri kullanarak oluşturulan finansal ekosistem içerisinde fon fazlası olanlarla fon talep edenleri buluşturmak mümkün olduğu gibi emtialarını risklere karşı korumak isteyenler için sigortacılık faaliyetleri sunmak mümkün olabilmektedir.

İslami finansal yöntemler, kurulan akitlerin ortaklık yapısına, malın teslim şartlarına, kiralama, ön sipariş veya satış konulu olmalarına göre adlandırılmakta olup tamamının ortak hedefi faizsizlik temelinde İslam hukukunca kabul gören bir yöntemle Müslümanların finansal ihtiyaçlarını karşılamaktır. İslami finansman yöntemler; karzı hasen, murabaha, mudarebe, müşareke, icare, teverruk, vefa satışı, selem, istisna, sukuk ve tekafül olarak sayılabilir.

Katılım bankacılığı, terim olarak Türk bankacılık sisteminde kullanılıyor olmasına karşın uluslar arası alanda faizsizlik prensibi ile çalışan bankacılık sistemi "İslami bankacılık", işlemlerini bu sistem dahilinde gerçekleştiren bankalar da "İslami banka" olarak adlandırılmaktadır. (Özsoy, 2012, s.65)

Katılım bankaları, 5411 sayılı bankacılık kanunu 3. Maddesinde "özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullanırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar" şeklinde tanımlanmıştır.

Uygulama olarak katılım bankacılığı, faizsizlik esasları ile hareket eden, bu esasa aykırı olmayan bankacılık işlemlerini yapan, fonlarını kâra ve zarara katılma esasına göre toplayan, topladığı fonları ortaklık, ticaret, finansal kiralama gibi uygulamalarla kullandıran bir bankacılık sistemidir. Bankaların adına yer alan "Katılım" ifadesi de yapılan finansal işlemlerin kâra ve zarara katılma esasına dayanılarak yapıldığını ifade etmek için kullanılır. (TKBB, Tanıtım Broşürü, 2017, s.2)

2.1. Türkiye'de Katılım Bankacılığı

Türkiye'de katılım bankacılığı, yastık altındaki paraların ekonomiye kazandırılması, ekonomik sisteme dahil olmayan kaynakların, atıl fonların ve tasarrufların bankacılık sektörü eliyle ekonomiyekazandırılması gayesiyle ortaya çıkmıştır.

Türkiye'de katılım bankacılığı hakkında yapılan çalışmalar içerisinde bazı kaynaklarda 13 Ocak 1913 yılında "Hacı Adem Beyzade İbrahim Sîpahizade Hamid Ve Şürekâsı Adapazarı İslâm Ticaret Bankası" adıyla Adapazarı'nda kurulmuş olan bankanın ilk İslami banka olduğu zikredilmektedir. Ancak ilgili

bankanın kurulduğu dönemin idare meclisi tutanaklarında kuruluş amacı “esnaf ve tüccarı yabancı sermayenin elinden kurtarmak ve az bir faizle Müslüman tüccara borç vermek ve milli ticaretin gelişimine katkı sağlamak” olarak belirtilmiştir. (Kutluata, 2011, s.76-77). 1928 yılında, yine dönemin idare meclisi tutanaklarında “bankanın adındaki İslam ifadesinin, “bankayı yabancı bankalardan ayırt etmek amaçlı kullanıldığı ancak artık böyle bir rakibin bulunmaması dolayısıyla ibarenin kullanılmasının gereksiz olduğu” açıklamasıyla (Kutluata, 2011, s. 83) bankanın isminden İslam ifadesinin çıkarılmıştır. Dolayısıyla bankanın aslen faizsiz bankacılık prensipleri ile faaliyet göstermek amacıyla değil, o dönemde faaliyette olan yabancı bankalardan ayırt edilmesi ve yerli bir kuruluş olduğunun vurgulanması amacıyla isminde İslam ibaresinin bulunduğu, bu nedenle katılım bankacılığının kilometre taşları arasında sayılamayacağı görüşündeyiz.

Türkiye'nin katılım bankacılığı serüveninin, 27 Kasım 1975 yılında kurulmuş olan ve ilk faizsiz kamu bankası olan Devlet Sanayi İşçi ve Yatırım Bankası (DESİYAB) ile başladığı söylenebilir. Bankanın kuruluş amacı, yurt dışında yerleşik bulunan ve faiz hassasiyeti olan vatandaşlarımızın döviz tasarruflarını ülkeye çekerek kâr-zarar ortaklığı esasına göre reel ekonomiye yönlendirmek olarak ifade edilmiş ancak 1978 yılındaki hükümet değişikliği sonrası DESİYAB faizli bankaya dönüştürülmüş ve 1988 yılında ismi değiştirilerek Türkiye Kalkınma Bankası adını almıştır.” (Görmüş, 2018, s.94)

İslam'da faizin yasak olması dolayısıyla paralarını bankalara yatırmayan dindar kesimin de birikimlerini üretime kazandırmak düşüncesinden hareketle Türkiye’de İslami finansal kuruluşlara ait ilk yasal düzenleme 16 Aralık 1983 tarihinde kabul edilmiştir. (Adak, 2015, s.214)

Uluslararası alanda bu tür bankalar “İslami Banka” olarak adlandırılırken Türkiye’de 16 Aralık 1983 tarihli kanun hükmünde kararname ile resmen “Özel Finans Kurumu (ÖFK)” olarak isimlendirilmiştir. Hukuki statüleri ise 25 Şubat 1985 tarihinde tamamlanmıştır. Hukuki statülerinin tamamlanmasını takiben Albaraka Türk ve Faisal Finans kurumları 1985 yılında faaliyetlerine başlamıştır. Sonrasında 1989 yılında Kuveyt Türk Finans Kurumu, 1991 yılında Anadolu Finans Kurumu, 1995 yılında İhlâs Finans Kurumu ve 1996 yılında da Asya Finans Kurumu faaliyete geçmiştir. (TKBB, 2017, s. 30-31)

İhlâs Finans Kurumu’nun faaliyetleri 2001 yılında BDDK tarafından durdurulması ve bankacılık ruhsatının iptal edilmesi üzerine benzer sorunların çözümü adına büyük bir adım atılmış 2005 yılında çıkarılan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu çıkarılmıştır. (Tunç, 2010, s.185)

5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun 2. maddesine göre “Katılım Bankaları, özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullanılmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurtdışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye’deki şubelerini ifade eder.” şeklinde tanımlanmaktadır.2005 yılında Anadolu Finans Kurumu ve Family Finans Kurumu’nun birleşmesi ve isim değişikliğine gitmesi ile Türkiye Finans Katılım Bankası olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

Kanunun çıkmasıyla değişimlerin hız kazandığı katılım bankacılığı alanında bir diğer gelişme de katılım bankalarının koordinasyon ve işbirliğini geliştirmek amacıyla faaliyet gösteren Özel Finans Kurumları Birliği’nin 2006 yılında Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) unvanını almasıdır. (Özsoy, 2012, s.84)

Özel sektör katılım bankalarına ilave olarak kamu sermayesiyle kurulan Ziraat Katılım Bankası ve Vakıf Katılım Bankası 2015 yılında, Emlak Bank Katılım Bankası ise 2018 yılında faaliyete başlamıştır.

3. Literatür Taraması

Çalışmanın alanında daha önce yapılmış benzer diğer çalışmalar araştırılmış olup tablo halinde aşağıda sunulmuştur. Literatür taraması sonucu en dikkat çeken ayrıntı, ulusal literatürde genelde müşterilerin katılım bankalarına bakışları ve tercih nedenleri incelenmişken uluslararası çalışmalarda katılım bankası uygulayıcılarının ve yöneticilerinin hatta katılım bankası politikalarının İslami çizgiye olan yakınlığının incelendiği görülmüştür.

3.1. Ulusal Literatür

Tablo 1. Ulusal Literatür

Yazarlar	Başlık	Kapsam ve Örneklem	Sonuç
Katırcı, 2019	Müşterilerin banka tercihlerini rasyonelleştirme gerekçeleri üzerine bir araştırma: Diyanet personeli örneği	Sakarya'nın çeşitli ilçelerinden seçilen farklı görevlerdeki 35 Diyanet personeli	Diyanet personellerinin katılım bankaları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı, dolayısıyla katılım bankalarının yapmış oldukları işlemlere şüphe ile yaklaştığı ve yeterince güvenmedikleri sonucuna ulaşılmıştır.
Kızıltepe, 2017	Diyanet İşleri Başkanlığı personelinin faiz hassasiyeti (Sakarya örneği)	Sakarya ili sınırlarındaki 16 ilçede görev yapan 367 adet Diyanet İşleri Başkanlığı personeli	Diyanet personelinin katılım bankaları ile çalışma oranının oldukça düşük seviyede olduğu, Diyanet personelinin İslam ekonomisi, faiz ve katılım bankaları hakkında günlük hayattaki konuşma sıklığının çok düşük olduğu ve büyük bir çoğunluğunun (%71,7) katılım bankalarından maaş almayı istemedikleri bulgularına ulaşılmıştır.
Karapınar, 2017	Stresin çalışan performansına etkisi ve Türkiye'deki bir katılım bankası örneği	Türkiye'de faaliyet gösteren bir katılım bankasının çalışanları	Çalışanların demografik özellikleri ile örgütsel stres faktörlerinden kurumsal yapı stres faktörü ve gösterdikleri performansa ilişkin değerlendirmeleri arasında herhangi bir ilişki olup olmadığı tespit etmeye çalışılmıştır.
Bulut, 2015	Personel Güçlendirme, Örgütsel Özdeşleşme Ve Çalışan Performansı Arasındaki İlişki: Katılım Bankalarında Araştırma	Türkiye'deki katılım bankalarında çalışan 273 personel	Personel güçlendirmenin alt boyutları olan anlam, yetkinlik, özerklik ve etkinin; örgütsel özdeşleşmeyi ve çalışan performansını olumlu olarak etkilediği; aralarındaki ilişkilerin pozitif ve anlamlı olduğu bulunmuştur. Yine örgütsel özdeşleşmenin de, çalışan performansını olumlu olarak etkilediği görülmüştür
Kaya, 2015	İslami değerlerin çalışan memnuniyetine etkisi: bir katılım bankası uygulaması	300 kişilik katılım bankası çalışanı	Saha çalışmasının uygulandığı Kurumda İslami değerlerden; Hikmet, Şecaat, İffet, Adalet ve Malikül Mülkiyet'in anlamsız, Hilafet ve İnancın anlamlı olduğu sonuçlarına ulaştığını ifade etmiştir.
Karaosman, 2014	Katılım Bankalarında Verilen Hizmet içi Eğitimin İş Tatmini Üzerine	Türkiye'de faaliyet gösteren katılım bankalarında çalışan 229 personel	Hizmet içi eğitimin, çalışanın iş tatmini dolayısıyla işletmenin verimliliğine ve performansına olumlu katkılar sağlayacağı, bu verimlilik ve performansın artması ile

	Etkileri, Katılım Bankalarında Çalışan Personel Üzerinde Bir Uygulama			birlikte de işletmelerin kâr ve büyüme oranları artacağı” tespitinde bulunulmuştur.
Adil, 2011	Katılım Bankalarında Verilen Hizmet içi Personel Algısına Etkileri	Ankara’da gösteren bankalarının çalışanları	faaliyet katılım şube	Katılım bankalarının hizmet içi eğitim süreçlerini inceleyerek, personelin hizmet içi eğitim alma yoğunluklarının, bu eğitimlerin öncesinde ve sonrasında personelde meydana gelen davranış ve algı değişikliklerinin banka performansına olan etkisini irdelemiştir.
Eskici, 2007	Türkiye’de katılım bankacılığı uygulaması ve katılım bankalarının müşteri özellikleri	Türkiye’nin çeşitli şehirlerinde gösteren 4 farklı katılım bankasıyla çalışan 368 banka müşterisi	faaliyet katılım	Faizsiz bankacılık hassasiyeti, güvenilirlik, çalışma kalitesi ve çalışma hızı, ürün çeşitliliği ve uygulanan masraf yada komisyon payı katılım bankalarını tercih sebepleri olarak sıralanmıştır.
Kara, 2006	Katılım bankalarında personel eğitimi	İstanbul ve Ankara’da faaliyet gösteren katılım bankalarının rastgele seçilmiş olan 30 adet şubesinde görev yapan 470 personel	faaliyet katılım	Çalışanların eğitim seviyesi arttıkça bankaların çalışanlarının eğitimine verdiği önemin azaldığı, eğitim bütçelerinin yeterliliğinin azaldığı ve alınan eğitimler sonrası personelin kendine olan güveninin arttığı gözlemlenmiştir.

3.2. Uluslararası Literatür

Tablo 2. Uluslararası Literatür

Yazarlar	Başlık	Kapsam ve Örneklem	Sonuç
Ali, Hassan, 2017	Çalışanların İslami Bankacılığa Karşı Tutumları, Malezya’da Bir Keşif Çalışması	Malezya’da faaliyet gösteren katılım bankalarının çalışanları	Çalışanların İslami bankacılığa karşı yanlış önyargıları bulunduğu ve bunun da katılım bankalarının bankacılık operasyonlarından ve dini altyapı ve şeri kurallara yönelik yetersiz eğitimlerden kaynaklandığı ortaya konmuştur
Majeed, Zainab, 2017	Pakistan’daki İslami bankacılık ne kadar İslami	Pakistan’da faaliyet gösteren katılım bankalarının 63 şubesi	Çalışmada kar/zarar paylaşımı ve karz-ı hasen sözleşmeleri dışında kalan operasyonlarda İslam hukuk prensiplerinin takip edildiği ortaya konmuştur. Ayrıca İslami bankaların operasyonlarında İslam hukuku prensiplerini gözetip gözetmediği

				konusunda müşterilerin de tam olarak ikna olmadıkları gözlemlenmiştir
Ali, Hassan, Omer, 2017	İslam hukuku eğitiminin Pakistan'daki katılım bankası çalışanları üzerindeki etkisi	Pakistan'da faaliyet gösteren katılım bankası çalışanları		Çalışanların İslam hukuku eğitimini bir ihtiyaç ve katılım bankacılığı operasyonları için bir alt yapı olduğu düşüncesini taşıdıkları tespit edilmiştir. Ayrıca İslam hukuku eğitiminin, çalışanların motivasyonları ve örgütsel bağlılıkları üzerinde de olumlu yönde etkisi olduğu gözlemlenmiştir.
Buchari, Rafiki, Qassab, 2015	Bahreyn'deki katılım bankası ürünlerine karşı çalışanların farkındalık ve tutumları	Bahreyn'de bulunan 5 katılım bankası çalışanları arasından 102 personel		Çalışmanın sonucu olarak katılımcıların %56'lık kısmının katılım bankacılığı ürünlerine karşı farkındalıklarının yüksek ve tutumlarının olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Gilani, 2015	İslami Bankacılığın Ahlaki Bakış Açısının İncelenmesi	Katılım bankası çalışanları ve yöneticileri		Ahlaki yönetimin, İslami bankacılık için bir işleyiş tarzı olduğu gözlemlenmiştir.
Hanif, Iqbal, 2012	Önemli finansyonellerinin Pakistan'daki İslami finans teorisi ve uygulamaları hakkındaki algısı	Pakistan'da faaliyet gösteren önemli finansal kuruluşların yöneticileri		İslami bankacılığın temel çerçevesinin finansyonelleri tarafından doğru algılandığı ancak İslami bankacılık uygulayıcılarının uygulamaları neticesinde algının yanlış yönde eğilim gösterdiği tespit edilmiştir.
Khan, 2010	İslami bankacılık ne kadar İslami	İslam ülkelerinde faaliyet gösteren katılım bankaları		Faizden kaçınmak için konvansiyonel finansal sözleşmeleri farklılaştırmaya çalışsalar da bunun birçok durumda pek mümkün olmadığı, konvansiyonel bankacılığın finansal sistem olarak katılım bankacılığına karşı büyük oranda tercih edilmesinin de kar/zarar paylaşımı sisteminin finansal gerçeklikler karşısında bir anlam ifade etmediği sonucuna varılmıştır. Çalışmada, katılım bankacılığı prensiplerinin yine katılım bankacılığının uygulayıcıları tarafından ihlal edildiği görüşü belirtilmiştir

4. Araştırma Bulguları ve Değerlendirmesi

Katılım bankası çalışanlarının İslami finans hassasiyetlerinin araştırılması amacıyla yapılan bu çalışmada, sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan anket yöntemi kullanılmıştır. Katılım bankası

çalışanlarının demografik özelliklerini, sektörde geçirdikleri süreleri ve mesleki tecrübelerini tespit etmek amacıyla hazırlanan soruların yanı sıra İslami finansa bakışlarını, kişisel olarak katılım bankacılığı tercihlerini, genel olarak katılım bankacılığına ve özellikle çalıştıkları katılım bankalarına bakışlarını ortaya koyamaya yönelik olarak 5'li likert ifadeler de içeren bir anket formu hazırlanmıştır. Anket formları çalışmanın amacına yönelik olarak belirlenmiş olan bölgede faaliyet gösteren katılım bankalarının şube çalışanlarına eposta yolu ile iletilmiş olup elde edilen yanıtlar SPSS programı yardımı ile analiz edilmiştir.

Katılım bankası çalışanlarının İslami finans hassasiyetlerini incelemek amacıyla katılım bankası çalışanlarına yönelik hazırlanmış olan anket çalışmasının evreni tüm katılım bankası çalışanlarıdır. Ancak yurt çapında yaygın 1093 şubede görev yapan 15559 personelin tamamına ulaşmak mümkün olmadığından evreni temsilen olasılık hesabına dayanmayan örnekleme tekniklerinden "kolayda örnekleme" yöntemi ile bankacılık alanında şube ve personel sayısının en yoğun olduğu Marmara Bölgesinde faaliyet gösteren katılım bankası çalışanları örnek kitle olarak seçilmiştir.

Katılım bankası çalışanlarının İslami finans hassasiyetini ortaya koyabilmeyi hedefleyen bu çalışmamıza, araştırma bölgemizde (Marmara Bölgesi) faaliyet gösteren katılım bankalarına ait şubelerde çalışmakta olan 376 personel katılmıştır.

4.1. Demografik Göstergeler

Ankete katılan katılım bankası çalışanlarının cinsiyet, yaş grubu, eğitim seviyesi, sektör tecrübesi, görev yaptıkları birim gibi katılım bankası şubelerinde mevcut olan her birimden çeşitli katılımcının cevap vermiş olması çalışmanın sonuçları açısından olumlu olarak değerlendirilmiştir.

Tablo 3. Demografik Göstergeler

		Sayı	Yüzde
Yaş	21-30	124	33
	31-40	136	36.2
	41 ve Üzeri	27	7.1
	Cevap Yok	88	23.4
	Kayıp Veri	1	0.3
	Toplam	376	100
Cinsiyet	Erkek	271	72.1
	Kadın	103	27.4
	Kayıp Veri	2	0.5
	Toplam	376	100
Eğitim Durumu	Lise	8	2.1
	Önlisans	8	2.1
	Lisans	263	69.9
	Yüksek Lisans	91	24.3
	Doktora	5	1.3
	Kayıp Veri	1	0.3
Toplam	376	100	
Mesleki Deneyim	0-5 Yıl	140	37.3
	6-10 Yıl	108	28.8

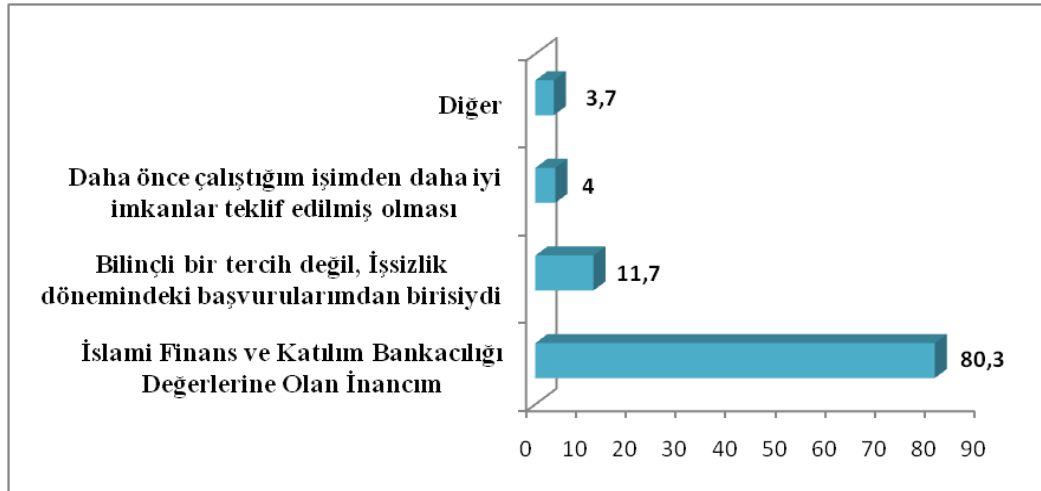
	11-15 Yıl	86	22.9
	16 Yıl ve Üzeri	28	7.4
	Kayıp Veri	14	3.6
	Toplam	376	100
Görev Yaptığı Birim	Şube Operasyon	154	41
	Şube Pazarlama	215	57.2
	Kayıp Veri	7	1.8
	Toplam	376	100

Katılımcıların %33'ü 20-30 yaş arası, %36, 2'si 31-40 yaş arası, %7, 1'i 41 ve üzeri yaş gurubunda olup %23,4'lük kısım yaşı hakkında sorulan soruyu cevapsız bırakmıştır. Ankete katılan katılım bankası çalışanlarının büyük çoğunluğu erkeklerden oluşmaktadır. Buna göre ankete katılan çalışanların %72,1'i erkek, %27,4'ü kadınlardan oluşmaktadır. Ankete katılan çalışanların %2,1'i lise, %2,1'i önlisans, %69,9 lisans, %24,3'ü yüksek lisans ve %1,3'ü doktora mezundur. Ankete katılan katılım bankası çalışanlarının %37,3'ü 0-5 yıl arası, %28,8'i 6-10 yıl arası, %22,9'u 11-15 yıl arası ve %7,4'ü 16 yıl ve üzeri süreyle katılım bankacılığı tecrübesine sahiptir. Ankete katılan çalışanların %41'i şube operasyon biriminde, %57,2'si şube pazarlama biriminde görev yapmaktadır.

4.2. Bulgular

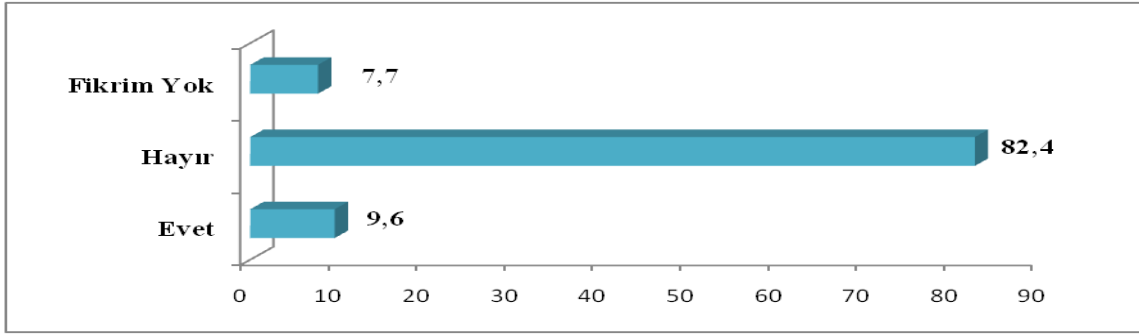
4.2.1. Çalışanların Katılım Bankasında Çalışma Tercihine İlişkin Bulgular

Grafik 1. Katılım Bankasında Çalışma Sebebi

Katılımcılara yöneltilmiş olan “katılım bankasında çalışma sebebiniz nedir” sorusuna katılımcıların %80, 3'ü “İslami finans ve katılım bankacılığı değerlerine olan inancım” cevabını vermiştir. Bunun dışında İslami finans ve katılım bankacılığı hassasiyeti gözetmeksizin katılım bankasında çalışmaya başlamış olanların oranı ise % 19, 7'dir. Bu anlamda katılım bankası personelinin katılım bankalarında çalışmalarının bilinçli bir tercih olduğu belirtilebilir. Bu ise katılı bankalarının işleyişine ve sektörel gelişimine olumlu katkı yapacak bir unsur olarak değerlendirilebilir.

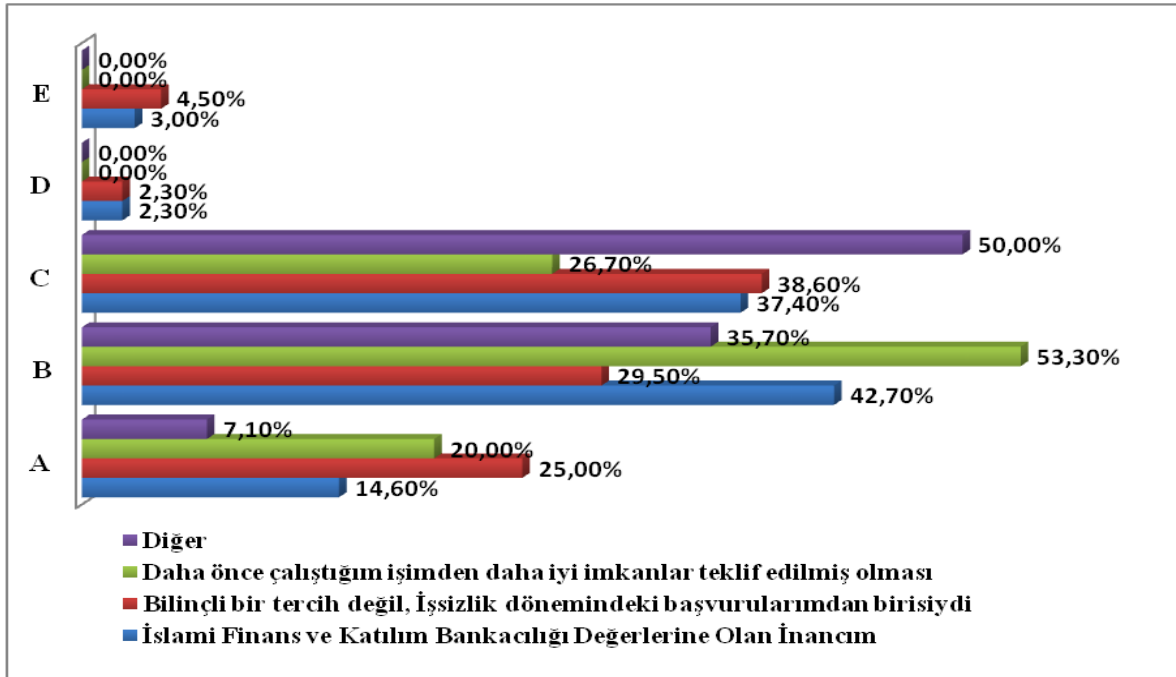
Grafik 2. Katılım Bankası Çalışanlarına Daha İyi İmkânlar Teklif Edilirse Konvansiyonel Bankada Çalışma Düşünceleri

Katılımcılara, katılım bankasında çalışma tercihleri ile ilgili olarak yöneltilmiş bir diğer soru olan “şimdiki işinizde daha iyi imkânlar teklif edilse konvansiyonel bankada çalışmayı düşünürmüsünüz” sorusuna, katılım bankası çalışanlarının %82,4’ü hayır cevabını vermiştir. Bu bağlamda katılımcıların bilinçli bir tercih ile katılım bankasında çalışmayı seçtiği ve bu seçimlerinden kolay kolay vazgeçmeyi düşünmedikleri söylenebilir.

Katılımcıların, katılım bankacılığı alanında çalışma tercihleri ve daha iyi imkânların teklif edilmesi durumunda konvansiyonel bankalarda çalışmayı düşünüp düşünmeyecekleri hakkında yöneltilmiş olan soruların, katılımcıların çalıştıkları bankalara göre çapraz ilişki aşağıdaki grafiklerde sunulmuştur.

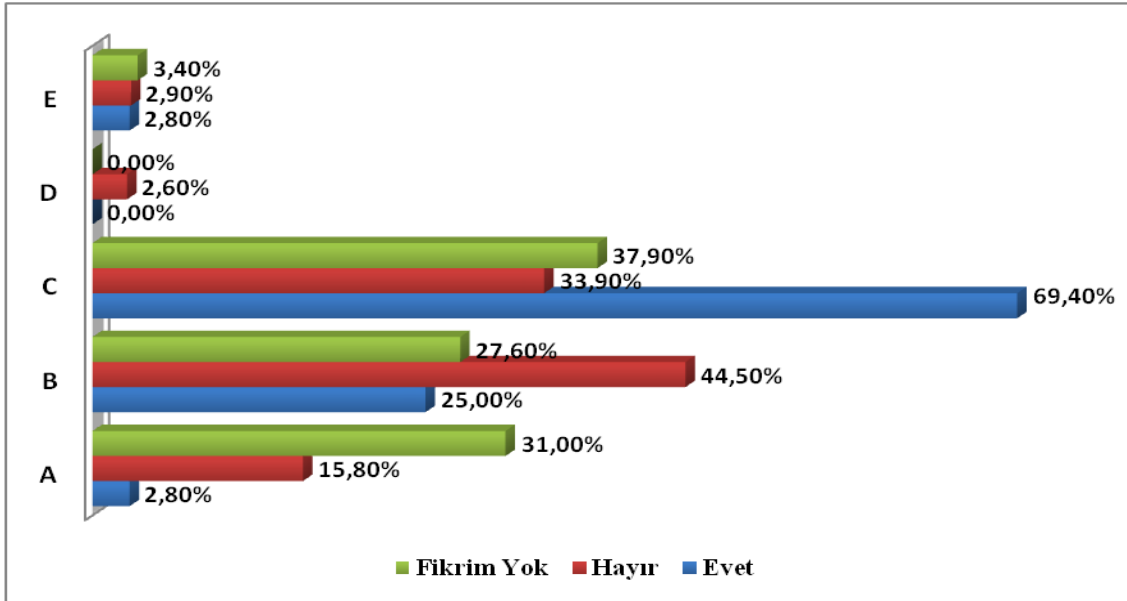
Grafik 3. Katılımcıların Çalıştıkları Katılım Bankası ile Katılım Bankalarında Çalışma Sebepleri Arasındaki Çapraz İlişki

Katılım bankasında çalışma tercihlerinin katılım bankalarına göre değerlendirildiği yukarıdaki grafiğe göre İslami finans ve katılım bankacılığı değerlerine olan inancına istinaden katılım bankasında çalışmayı seçen çalışanlar sırasıyla B, C ve A katılım bankasında çalışmaktadırlar. Yine daha önce çalıştığı işten daha iyi imkanlar teklif edilmiş olması sebebiyle katılım bankasında çalışmayı seçmiş olanlar da sırasıyla B, C ve A katılım bankalarıdır. Buradan hareketle çalışanlar açısından bilinçli olarak en çok tercih edilen katılım bankası olan B aynı zamanda piyasadaki çalışanlara daha iyi imkanlar teklif ederek bünyesinde toplamış görünmektedir.

Diğer yandan katılım bankaları ile şimdikinden daha iyi imkanlar teklif edilmesi durumunda konvansiyonel bankada çalışmayı düşünüp düşünmeme konusundaki bulgular aşağıdaki grafikte görülmektedir.

Grafik 4. Katılımcıların Çalıştıkları Katılım Bankası ile Şimdikinden Daha İyi İmkanlar Teklif Edilmesi Durumunda Konvansiyonel Bankada Çalışma Düşüncesi Arasındaki Çapraz İlişki

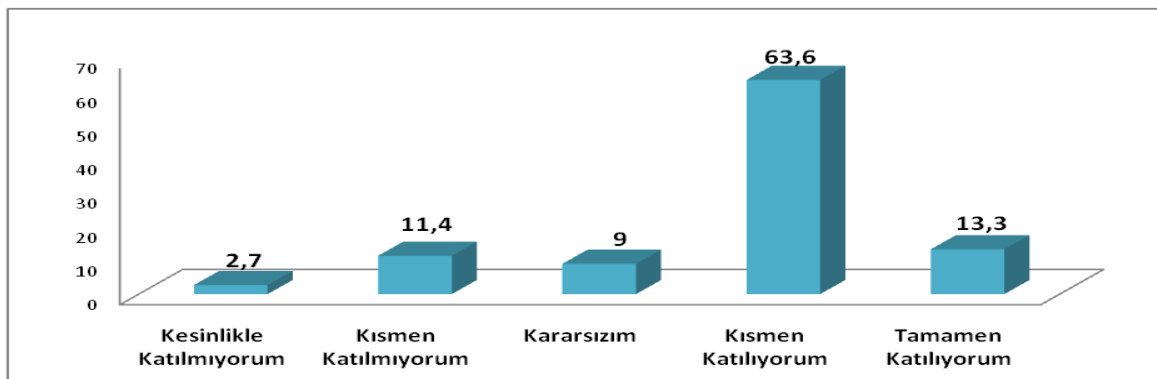
Grafikte en göze çarpan ayrıntı, C katılım bankasında çalışanların kendilerine şimdikinden daha iyi imkanlar teklif edilmesi durumunda konvansiyonel bankaya geçme düşüncesindeki yüksek orandır. Bu sonuç özellikle yetişmiş personeli bünyesinde tutmak isteyen katılım bankalarının üzerinde düşünmesi gereken bir göstergedir. Katılım bankalarına, çalışanlarına daha iyi imkanlar teklif edilse konvansiyonel bankaya gitme düşüncesi altındaki sebepleri araştırmaları ve yetişmiş personellerini kaybetmeme noktasında alınacak olan tedbirleri en kısa sürede hayata geçirmeleri önerilebilir.

Daha iyi imkanlar teklif edilse bile konvansiyonel bankaları tercih etmeyecek olanlar, yani katılım bankacılığına en bağlı olanlar B katılım bankası çalışanları olarak görülmektedir. Katılım bankacılığında çalışmaya bağlılık konusunda sıralamada C, A, E ve D katılım bankaları sırasıyla gelmektedir.

4.2.2. Çalışanların İslami Değerlere Bağlılığı Hakkındaki Bulgular

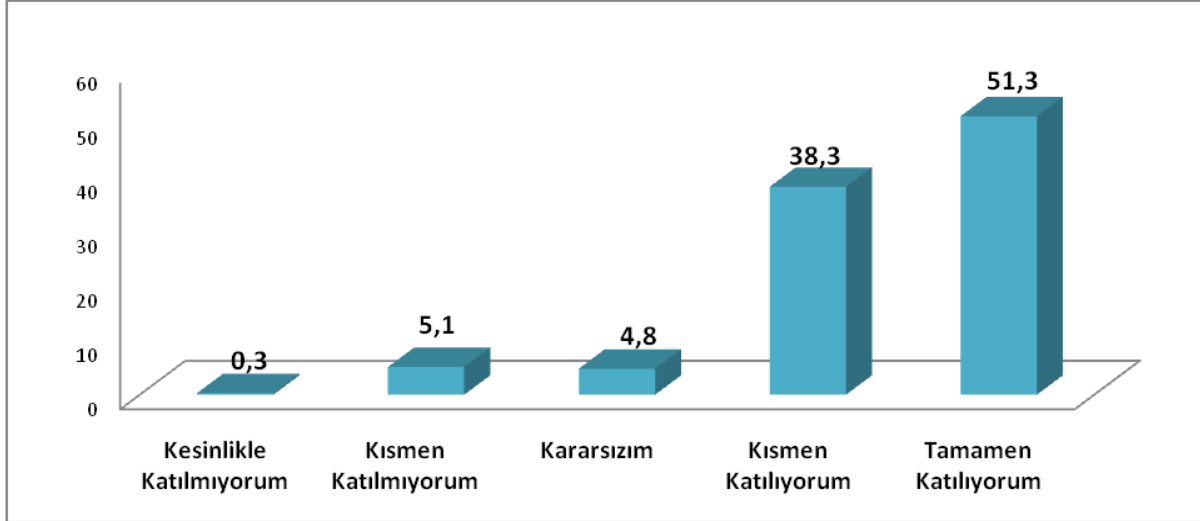
Katılım bankası çalışanlarına İslami değerlere bağlılığı konusunda yöneltilmiş olan sorulara ilişkin bulgular aşağıda sunulmuştur. Likert ifadeler için yapılan, içsel tutarlılık testi olan Crombach's Alpha değeri 0,77 olarak bulunmuştur. Bu değer, arzu edilen 0,5'in üzerinde olduğundan istatistiksel olarak çalışmanın güvenilir olduğu ifade edilebilir. (Altunışık vd.2007, s.116)

Grafik 5. Katılım Bankası Çalışanlarının İslami Değerlere Bağlılığı Hakkındaki Görüşler

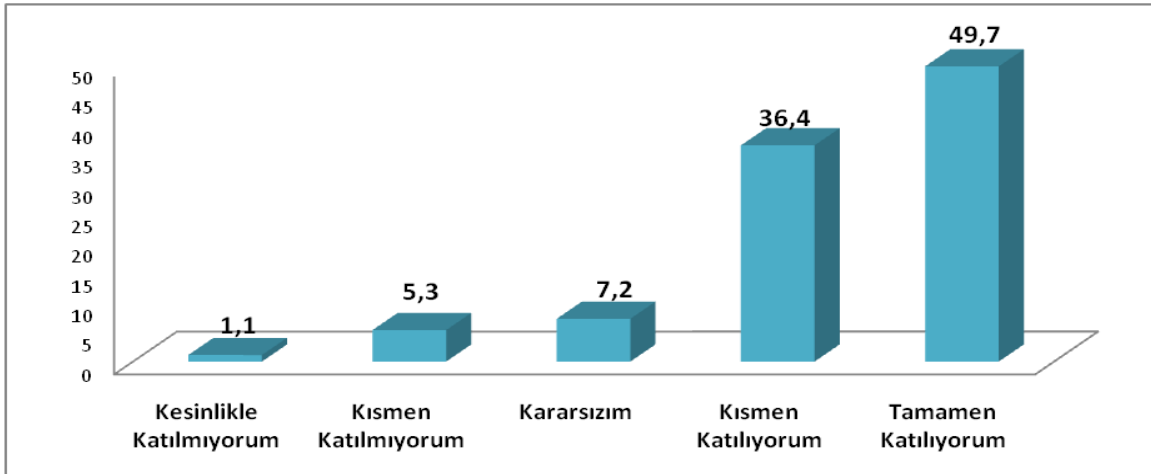
Katılımcılara, “katılım bankası çalışanlarının İslami değerlere ne derece bağlı olduğu” konusundaki düşünceleri sorulmuş, katılımcıların %76,9’luk kısmı “katılım bankası çalışanlarının islami değerlere bağlı olduğu” görüşüne katıldıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların %14,1’lik kısım ise bu görüşe katılmadığını, %9’u ise konu hakkında kararsız olduğunu ifade etmiştir.

Grafik 6. Günlük Yaşantıda İslam İnancının Gereği Olan İbadetleri Yerine Getirme Konusundaki Görüşlerin Analizi

Katılımcılara, İslam inancının gereği olan ibadetleri günlük yaşantıları içerisinde yerine getirmek konusundaki görüşleri sorulmuş olup %89,6’lık kısmı günlük ibadetlerini yerine getirmek konusunda özen gösterdiklerini belirtmiştir. %5,4’lük kısım olumsuz görüş belirtmiş olup kararsızların oranı %4,8’dir.

Grafik 7. İş Yerinde İslam İnancının Gereği Olan İbadetleri Yerine Getirme Konusundaki Tutumun Analizi

Katılımcıların çalıştıkları işyerinde ibadetlerini yerine getirmek konusundaki görüşleri sorulmuş, katılımcıların %86,1’i görüşe katıldığını ifade etmiştir. %6,4’ü konu hakkında olumsuz görüş belirtmiş olup %7,2’si kararsız olduğunu ifade etmiştir.

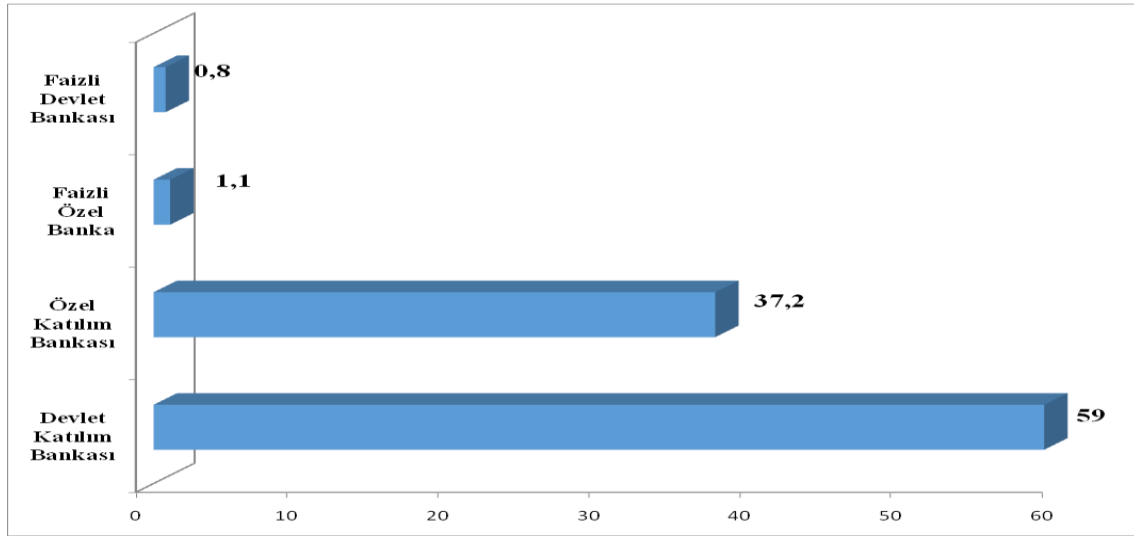
Bu üç grafikte sunulmuş veriler incelendiğinde, katılım bankası çalışanlarının gözünden bakıldığında kendilerinin, yani katılım bankası çalışanlarının İslami değerlere bağlı ve hem günlük hayatta hem de işyerlerinde ibadetlerini yerine getirmek konusunda özen gösterdikleri görülmektedir. İslamın inanç ilkelerine uygun hareket etmek üzere kurulmuş olan katılım bankalarının çalışanlarının İslami

değerlere bağlı olmaları kuşkusuz sistemin işleyişi ve gelişmesi açısından önemli bir gösterge olarak değerlendirilebilir.

4.2.3. Çalışanların Banka, Kredi ve Kredi Kartı Kullanımına İlişkin Bulgular

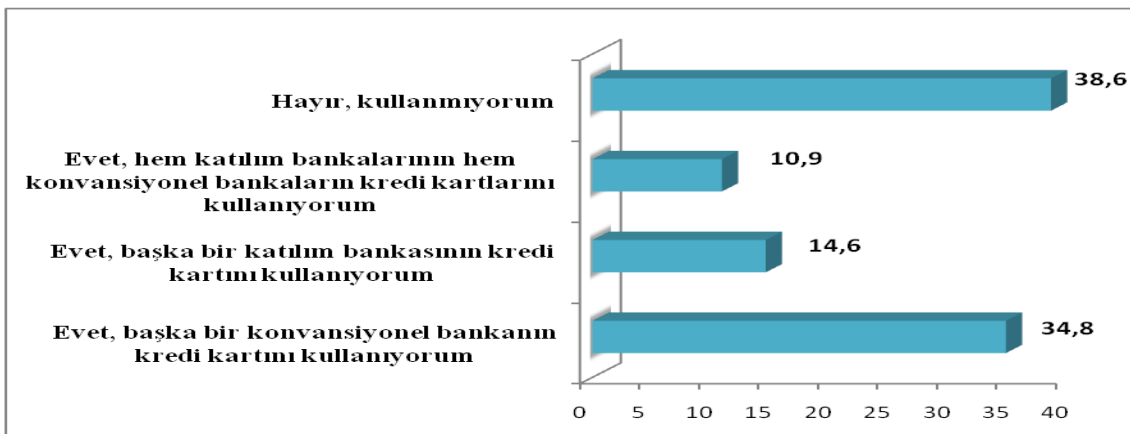
Katılım bankası çalışanları bir yandan sistemin uygulayıcısı konumundayken diğer yandan birikimlerini değerlendirme, kredi ve kredi kartı kullanımı dolayısıyla aynı zamanda sistemin kullanıcı ve katılım bankalarının müşterisi konumundadırlar. Buradan hareketle katılım bankası çalışanlarının banka tercihleri, kredi ve kredi kartı kullanım tercihleri hakkındaki bulgular aşağıda sunulmuştur.

Grafik 8. Birikimlerin Çalıştığı Katılım Bankasından Başka Bir Bankada Değerlendirilmesi Hakkında Görüşler

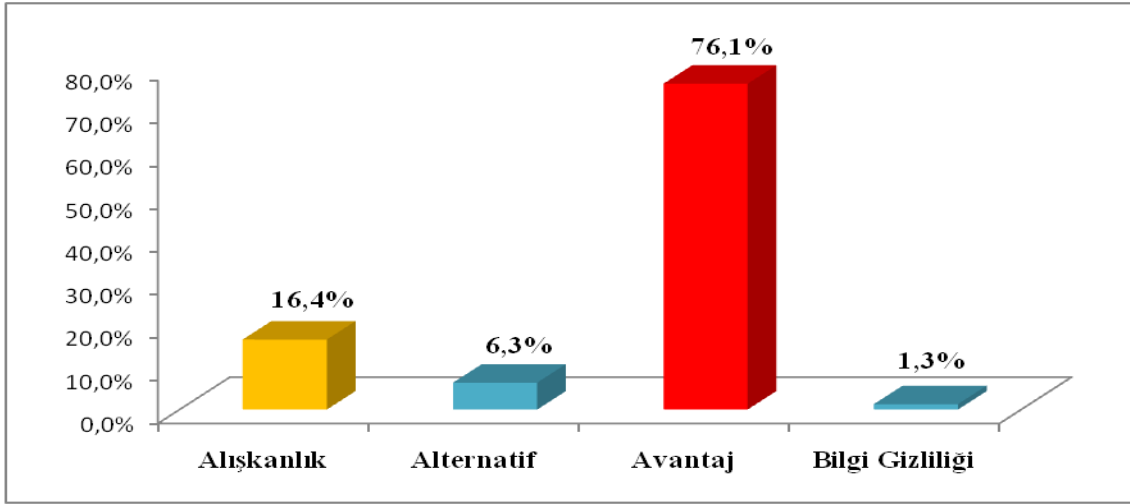
Katılımcılara, birikimlerini kendi çalıştıkları katılım bankası dışında bir bankada değerlendirmek isterlerse hangi bankaları tercih edeceklerine ilişkin yöneltilmiş olan soruya katılımcıların %59'luk kısmı devlet katılım bankalarını tercih edeceğini ifade etmiş, %37,2'lik kısım ise özel sektöre ait katılım bankalarını tercih edeceğini belirtmiştir. Toplamda katılımcıların %96,2'lik kısmı katılım bankalarında değerlendirecekleri yönünde görüş belirtmişlerdir. Bununla birlikte her ne kadar çok küçük bir oran da olsa katılımcıların yaklaşık %2'lik kısmı ise birikimlerini faizli bankalarda değerlendirmeyi düşünecekleri yönünde görüş belirtmiştir. Oranın küçük olması dolayısıyla önemsiz sayılabilmekle birlikte sistemin uygulayıcısı olan katılım bankası çalışanlarının birikimlerini faizli bankalarda değerlendirecek olmalarının sebeplerinin ortaya konulması önemlilik arz etmektedir.

Grafik 9. Çalışılan Katılım Bankası Dışında Herhangi Bir Bankadan Kredi Kartı Kullanımı Hakkındaki Bulgular

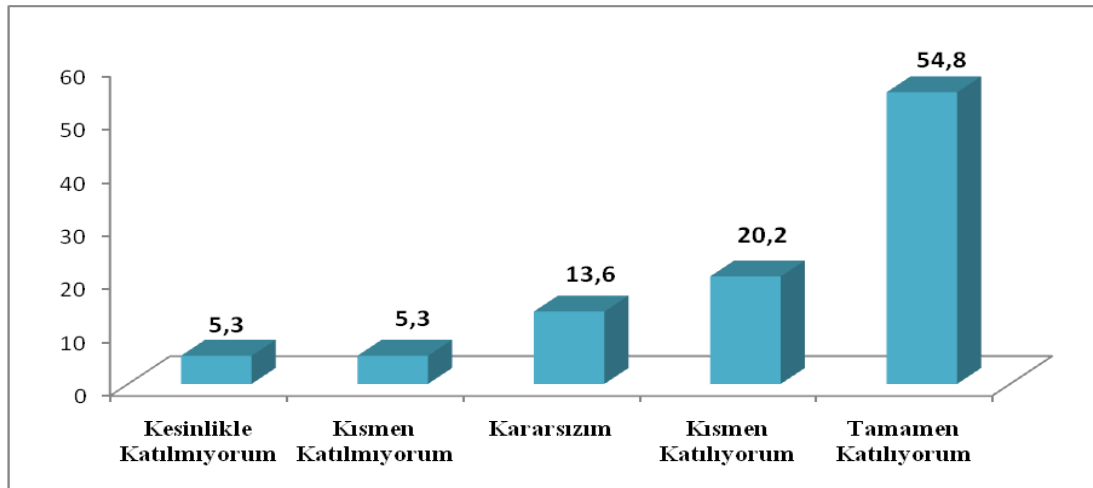
Katılımcılara yöneltilmiş olan çalıştıkları katılım bankası dışında başka bir bankanın kredi kartını kullanıp kullanmadıklarına yönelik soruya %38,6'lık kısmı başka bir bankanın kredi kartını kullanmadığını belirtmiştir. Katılımcıların %14,6'lık kısmı ise çalıştıkları bankanın kredi kartının yanısıra başka bir katılım bankasının kredi kartını da kullandıklarını belirtmiştir. Katılımcıların %34,8'lik kısmı çalıştıkları katılım bankasının kartının yanısıra başka bir konvansiyonel bankanın da kredi kartını kullandıklarını ifade etmiştir. Katılımcıların %10,9'luk kısmı ise hem başka bir katılım bankasının hem de başka bir konvansiyonel bankanın kredi kartını kullandıklarını ifade etmiştir.

Grafik 10. Konvansiyonel Bankaların Kredi Kartlarını Kullanma Sebeplerinin Analizi

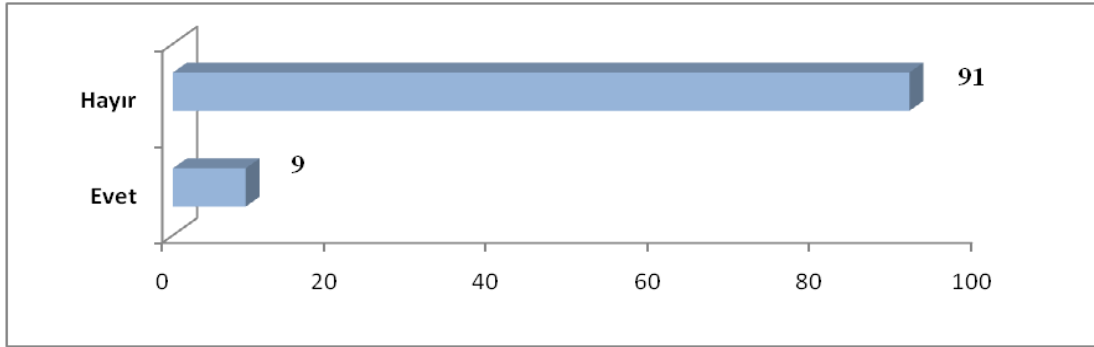
Katılımcılara yöneltilmiş olan konvansiyonel bankaların kredi kartlarını kullanma sebeplerine ilişkin soruya verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların konvansiyonel bankaların kredi kartlarını kullanmalarındaki en büyük sebebin %76,1'lik oranla taksit, bonus ve mil gibi ilave puan kazandıran özellikler ve kart başvurusu ve limit tahsis süreçlerindeki kolaylıklar nedeniyle avantajlı bulmaları olduğu görülmüştür. Ayrıca ankete katılan ve konvansiyonel bankaların kredi kartını kullanan çalışanların %16,4'lük kısmı, öğrencilik zamanlarından kalma ya da katılım bankasıyla tanışmadan önce edinmiş oldukları kredi kartlarını alışkanlık sebebiyle kullanmaya devam ettiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların %6,3'lük kısmı da konvansiyonel banka kredi kartlarını, ortaya çıkabilecek acil durumlarda alternatif olması amacıyla kullandıklarını belirtmiş olup %1,3'lük kısım ise kart harcama detaylarının çalıştıkları bankadaki diğer personeller tarafından görüntülenebilmesi sebebiyle bilgi gizliliğini sağlamak üzere konvansiyonel bankaların kredi kartlarını kullandıklarını belirtmiştir.

Grafik 11. Cüzdanında Birden Fazla Kredi Kartı Bulunduğu Durumlarda Alışverişlerde Öncelikli Olarak Katılım Bankalarının Kredi Kartını Kullanma Eğiliminin Analizi

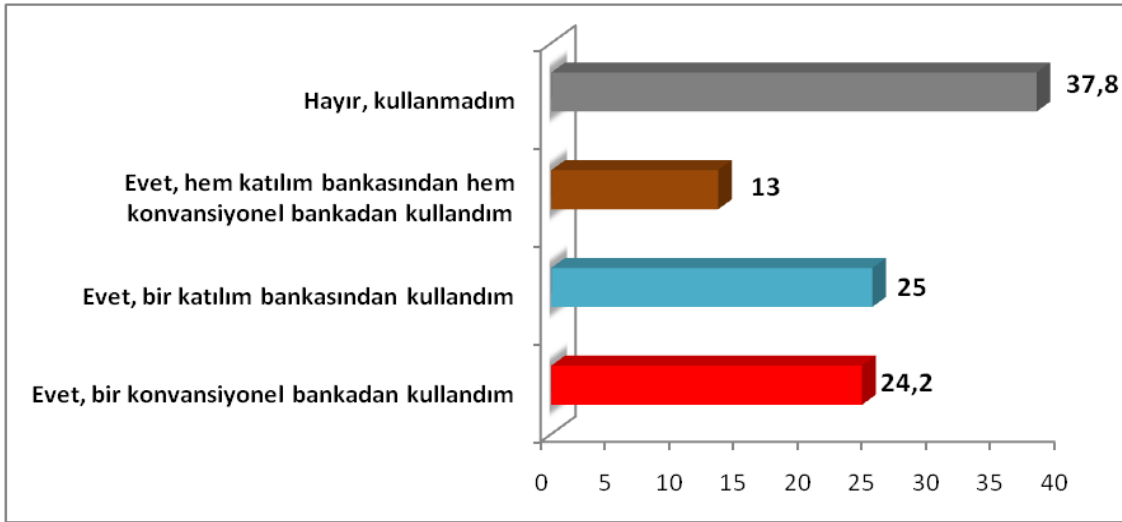
Ankete katılan çalışanlara yöneltilmiş olan cüzdanlarında birden fazla kredi kartı bulunduğu durumlarda alışverişler öncelikli olarak katılım bankalarının kredi kartını kullanıp kullanmadıklarına yönelik soruya yaklaşık %75'lik kısım olumlu cevap vermiştir. Yaklaşık %25'lik kısım ise alışverişlerinde öncelikli olarak katılım bankası kredi kartlarını kullanmak konusunda çekimser ya da olumsuz görüş bildirmiştir. Bu veriler ışığında katılımcıların %25'lik kısmının her durumda katılım bankası kredi kartını tercih etmediği söylenebilir.

Grafik 12. Kredi Kartı Ödemelerinde Temerrüde Düşme Durumunun Analizi

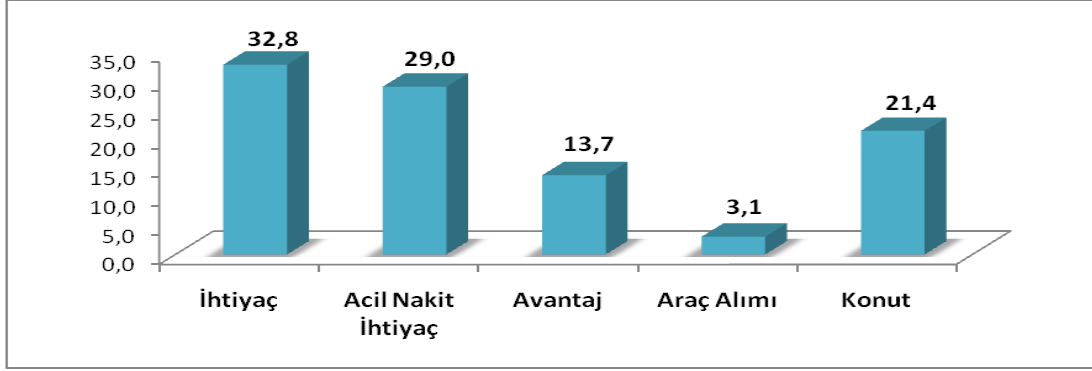
Katılımcılara, kredi kartı ödemelerinde temerrüde düşüp düşmediklerine yönelik yöneltilmiş olan soruya %91 oranında hayır cevabı alınmıştır. Katılımcıların %9'luk kısmı ise kredi kartı ödemelerinde temerrüde düşüklerini belirtmişlerdir.

Grafik 13. Herhangi Bir Nedenle Bankalardan Kredi Kullanımı Hakkındaki Bulguların Analizi

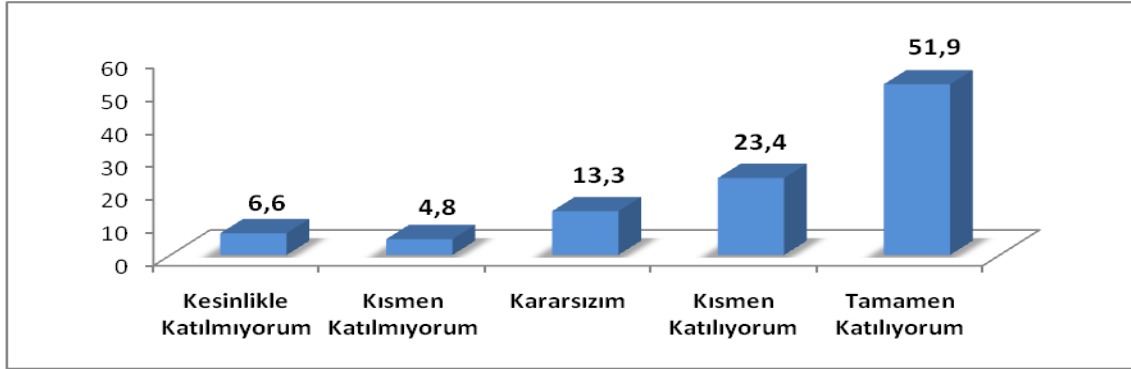
Katılımcılara, herhangi bir nedenle bankalardan kredi kullanıp kullanmadıklarına yönelik sorulara %37,8'lik kısım hayır cevabını vermiştir. %13'lük kısım hem katılım bankasından hem de konvansiyonel bankalardan kredi kullandığını ifade etmiştir. Katılımcıların %25'i bir katılım bankasından kredi kullandığını belirtmiş olup, %24,2'si de bir konvansiyonel bankadan kredi kullandığını ifade etmiştir. Katılım bankası çalışanlarının %24,2'lik bir kısmının sadece konvansiyonel bir bankadan, %13'lük bir kısmının ise hem katılım bankası hem de konvansiyonel bir bankadan kredi kullanıyor olması faiz hassasiyetlerinin olmaması konusunda dikkate değer bir olgudur. Burada beklenen bu oranın hiç olmaması veya çok düşük olması iken bu oranın %38 olması olumsuz bir gösterge olarak değerlendirilebilir.

Grafik 14. Konvansiyonel Bankadan Kredi Kullanma Sebeplerinin Analizi

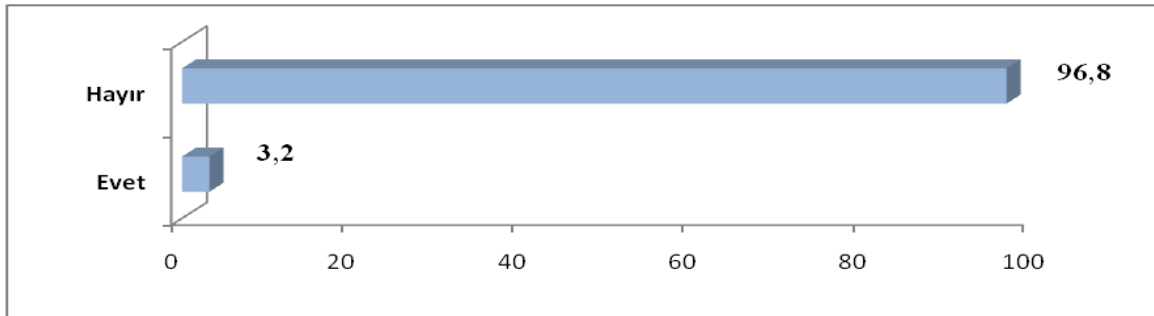
Katılımcılar arasından konvansiyonel bankalardan kredi kullandığını belirtenlere, kullanma sebepleri sorulmuş olup %32,8'lik kısmı gayrimenkul ve araç dışındaki çeşitli ihtiyaçlarının temini amacıyla kullandığını ifade etmiştir. Nakit amaçlı kredi kullandığını belirtenlerin oranı ise %29'dur. Konvansiyonel bankalardan kredi kullanan katılım bankası çalışanlarının %13,7'lik kısmı ne amaçla kredi kullandığını belirtmemiş ancak faiz oranının uygun olması, anlaşılabilir projelerin bulunması, başvuru ve tahsis süreçlerinin kolay olması sebebiyle konvansiyonel bankaları tercih ettiklerini belirtmiştir. Katılımcıların %3,1'i araç alımı için, %21,4'ü ise konut finansmanı için konvansiyonel bankalardan kredi kullandığını ifade etmiştir. Bu sonuçlar islami esaslara göre faaliyet gösteren katılım bankası çalışanlarının hassasiyet derecelerinin daha yüksek olması gerekirken bu denli düşük olmasının gerekçeleri derinlemesine araştırılması gereken bir durumdur.

Grafik 15. Finansman İhtiyacı Olduğunda, Maliyeti Yüksek Olsa da Katılım Bankalarının Tercihine Yönelik Tutumların Analizi

Katılımcılara, maliyeti yüksek olsa da finansman ihtiyacı olduğunda katılım bankalarını tercih etmek konusunda yöneltilmiş olan soruya yaklaşık %75'lik kısmı katılım bankalarını tercih edeceklerini yönünde görüş belirtmiştir. %25'lik kısım ise maliyetler yüksek olsa da katılım bankasını tercih etmek noktasında olumsuz görüş bildirmiş, tercih etmeyeceklerini belirtmişlerdir.

Grafik 16. Kredi Ödemelerinde Temerrüde Düşme Durumunun Analizi

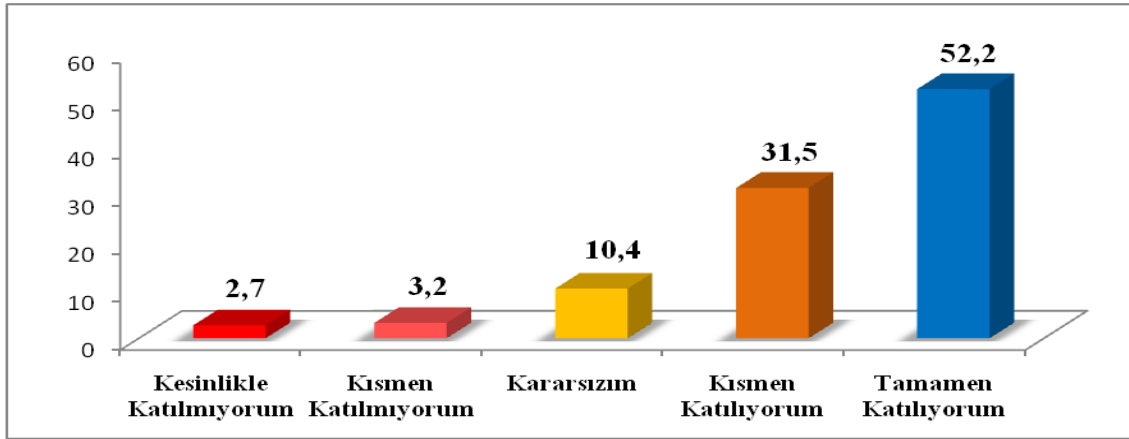

Katılımcılara yöneltilmiş olan, kredi ödemelerinde temerrüde düşüp düşmediklerine yönelik soruya %96,8 oranında hayır cevabı verilmiş olup katılımcıların %3,2'lik kısmı kredi ödemelerinde temerrüde düştüğünü ifade etmiştir.

4.2.4. Katılım Bankası Çalışanlarının Katılım Bankacılığına Bakışı İle İlgili Bulgular

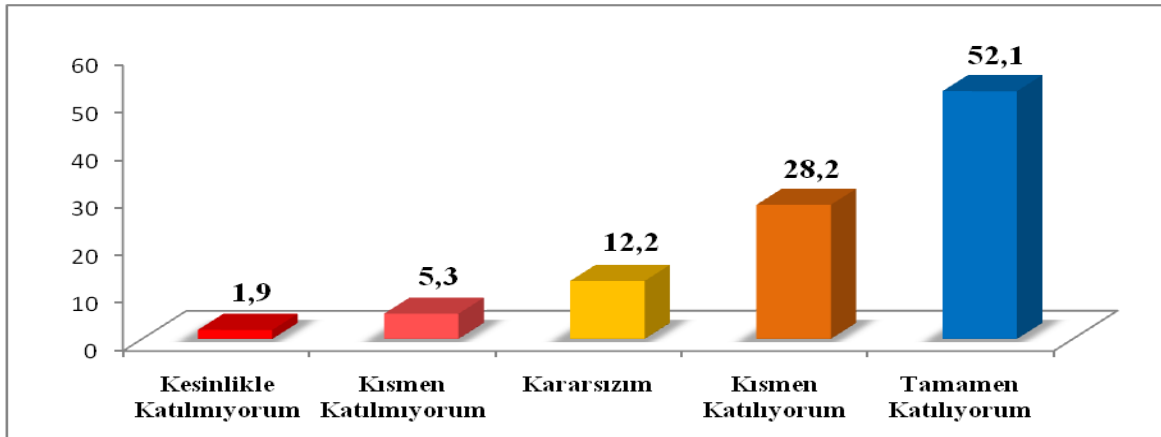
Katılım bankası çalışanlarının katılım bankacılığı hakkındaki görüşlerinin tespitine yönelik sorulmuş olan sorulara alınan cevaplar ışığında oluşturulan grafikler ve bilgiler aşağıda sunulmuştur.

Grafik 17. Katılım Bankalarının, İslam'ın Öngördüğü Ekonomik Modelin Bir Parçası Olduğu Hakkındaki Görüşlerin Analizi

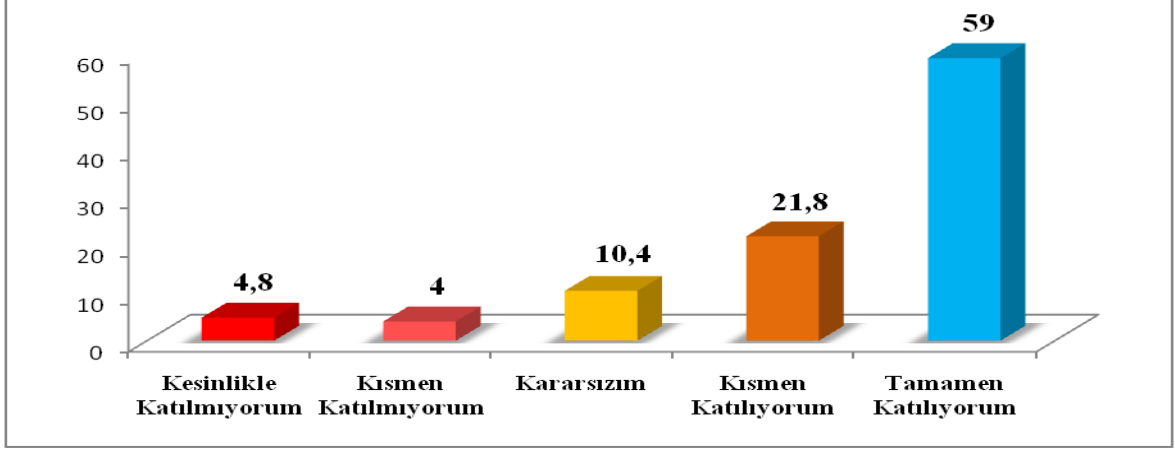
Katılımcılara, katılım bankalarının İslami ekonomik modelin bir parçası olduğu hakkındaki ifadeye katılma dereceleri sorulmuş olup %83,7'lik kısmı bu ifadeye katıldıklarını belirtmiştir. %5,9'luk kısım katılım bankalarının İslami ekonomik modelin bir parçası olduğu ifadesine katılmadığını ifade etmiş olup %10,4'lük kısım ise konu hakkında kararsız olduğunu belirtmiştir.

Grafik 18. Katılım Bankalarının Konvansiyonel Bankalardan Daha Güvenilir Olduğu Hakkındaki Görüşlerin Analizi

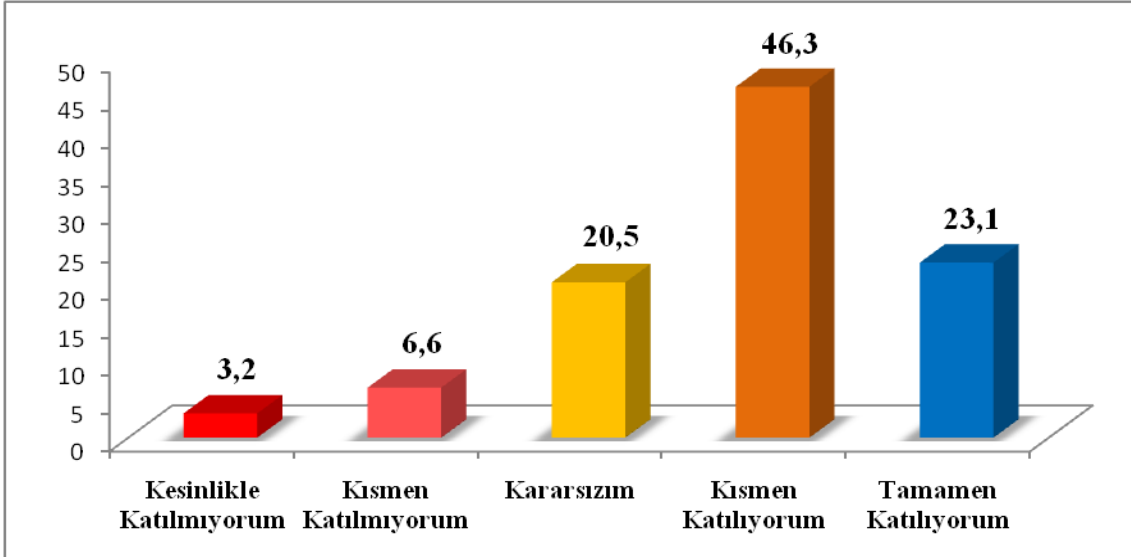
Katılımcılara, katılım bankalarının konvansiyonel bankalardan daha güvenilir olduğu yönünde yöneltilmiş olan yargıya katılımcıların %80,3'ü olumlu cevap vermiştir. %7,2'lik kısım ise bu yargıya katılmadığını belirtmiştir. Kararsızların oranı %12,2 olmakla birlikte ankete katılan katılım bankası çalışanlarının katılım bankalarını konvansiyonel bankalardan daha güvenilir bulduğuna yönelik görüş belirtmeyen kısmının %19,4 gibi bir oran olması düşündürücüdür. Katılım bankalarının kendi çalışanlarının 1/5'lik bir kısmının güvenini kazanamamış olmaları sistemin yeniden gözden geçirilmesi ve bu olumsuz düşüncenin sebeplerinin araştırılmasını gerekli kılmaktadır.

Grafik 19. Katılım Bankalarındaki Kar Payı İle Konvansiyonel Bankalardaki Faiz Arasında Kesin Ve Anlamlı Bir Fark Olduğuna Dair Görüşlerin Analizi

Ankete katılan katılım bankası çalışanlarından %80,8'lik kısmı katılım bankalarındaki kâr payı ile konvansiyonel bankalardaki faiz arasında kesin ve anlamlı bir fark bulunduğu yönünde görüş belirtmiştir. Ancak olumlu görüş belirtenlerin dışında kalan %19,2'lik kısım kâr payı ile faiz arasında kesin ve anlamlı bir fark olduğunu düşünmediğini ifade etmiştir. Kararsızların da olumsuz görüş belirtenlerin içerisinde değerlendirilmesinin doğru olacağını düşünüyoruz zira katılım bankasında çalışan personelin yaptığı iş ile konvansiyonel bankalar arasındaki fark konusunda kararsız kalmasının katılım bankacılığı adına olumsuz bir gösterge olarak değerlendirilebilir. Kendi çalışanlarını dahi faiz ve kar payı arasındaki farklılık konusunda ikna edememiş olmaları katılım bankalarının en önemli varlık nedenini oluşturan faizsizlik konusunda daha ikna edici bir sistem oluşturmaları gerekmektedir.

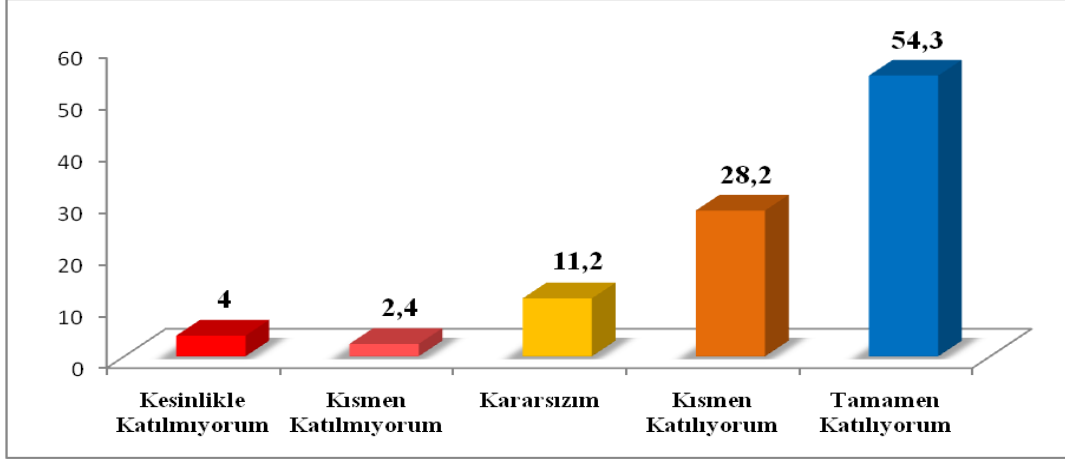
Grafik 20. Türkiye'de Katılım Bankalarının, İşlemlerini İslami Finans Prensiplerine Uygun Olarak Gerçekleştirdiklerine Dair Görüşlerin Analizi

Ankete katılan katılım bankası çalışanlarının %69,4'ü Türkiye'deki katılım bankalarının işlemlerini İslami finans prensiplerine uygun olarak gerçekleştirdiği yönündeki yargıya katıldıklarını belirtmiştir. Katılım bankası çalışanlarının Türkiye'deki katılım bankalarının işlemlerinin İslami finans prensiplerine uygun olduğu yönünde %20,5 oranda kararsız olması katılım bankacılığını kendi çalışanlarına dahi anlatamamış olmaları bakımından olumsuz bir göstergedir. Bunun ötesinde %9,8'lik kesim ise Türkiye'deki katılım bankalarının işlemlerini İslami finans prensiplerine uygun olarak gerçekleştirmediğini düşünmektedir. Kararsızlarla birlikte değerlendirildiğinde %30 oranla katılım

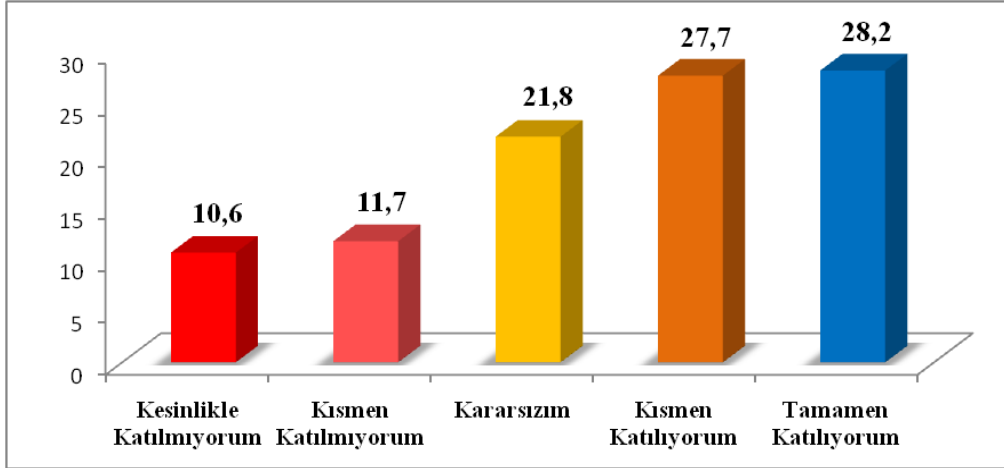
bankası personelinin genel anlamda ülkemizdeki katılım bankaları hakkında olumsuz görüşte olması, katılım bankacılığının geleceği ve gelişimi açısından da olumsuz bir gösterge olarak değerlendirilebilir.

Grafik 21. Kamu Katılım Bankalarının Kurulmasının, Katılım Bankacılığının Payının Artmasına Olumlu Etki Yapacağı Hakkındaki Görüşlerin Analizi

Ankete katılan katılım bankası çalışanlarına yöneltilmiş olan, kamu katılım bankalarının kurulmasının katılım bankacılığının payının artmasına olumlu etki yapacağı yönündeki yargıya katılımcıların %82,5'si katıldıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların %6,4'lük kısmı ise kamu katılım bankalarının kurulmasının katılım bankacılığının payının artmasına katkı sağlamayacağı yönünde görüş belirtmiştir. %11,2'lik kısım ise konu hakkında kararsız olduğu yönünde görüş belirtmiştir.

Grafik 22. Katılım Bankalarının Bankacılık Sektörü İçindeki Payının 2025 Yılında %15'e Ulaşma Hedefini Gerçekleştirebileceğine Yönelik Görüşlerin Analizi

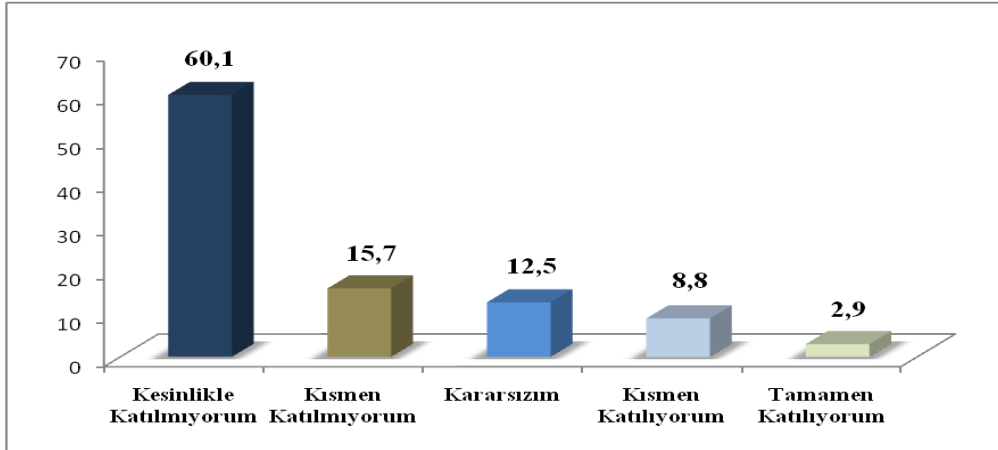

Katılımcıların %55,9'lük kısmı, katılım bankalarının sektör içerisindeki payının 2025 yılında %15'e ulaşacağı konusunda kendilerine yöneltilmiş olan yargıya katıldıklarını belirtmiştir. %21,8'lik oranla konu hakkında kararsız kalmış olan katılımcıların yanı sıra %22,3 oranındaki katılımcı da katılım bankacılığının sektör içerisindeki payının 2025 yılında %15'e ulaşabileceği konusunda olumsuz görüş belirtmiştir. Olumlu görüş bildirenlerin dışında kalan, kararsızlar da dahil %44,1'lik kısmının Türkiye Katılım Bankaları Birliğince belirlenmiş olan 2025 yılında sektör payının %15'e ulaşması vizyonuna inanmadıkları görülmektedir. Katılım bankası çalışanlarının dahi inanmadıkları bir vizyona, katılım bankalarını yönlendirme konusunda üst kurumlardan biri olan TKBB tarafından ortaya konulması, katılım bankalarına yön verecek olan üst kurumların da çalışmalarını ve inandırıcılıklarını tekrar gözden geçirmeleri konusunda önemli bir göstergedir.

4.2.5. Katılım Bankası Çalışanlarının, Çalıştıkları Katılım Bankasına Bakışı İle İlgili Bulgular

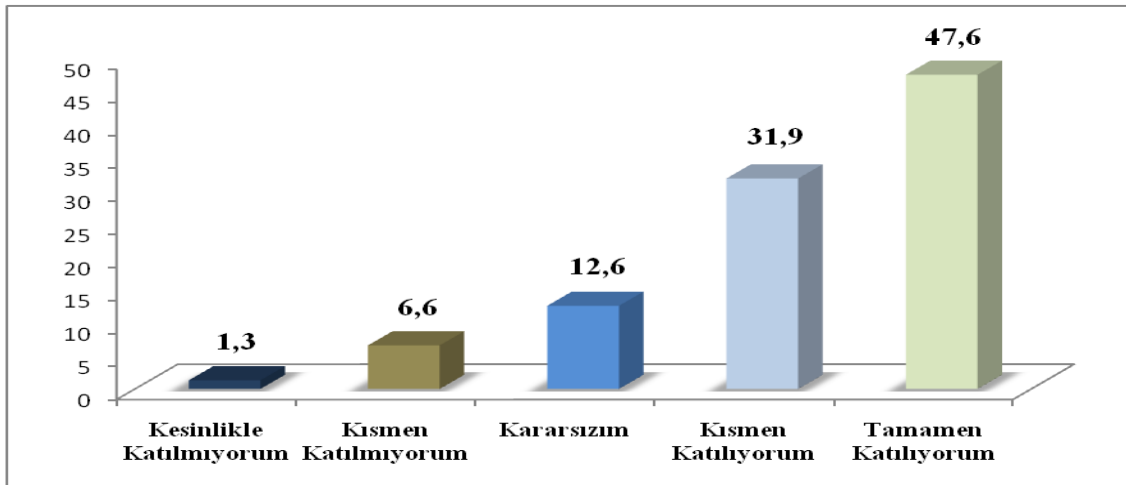
Bir önceki kısımda katılım bankası çalışanlarının sitemin geneline ilişkin bulgular ortaya konulmuşken, bu kısımda ise çalışanların kendi çalıştıkları katılım bankalarına bakış açılarına ilişkin bulgular ortaya konulmaya çalışılmıştır. Katılım bankası çalışanlarının kendi çalıştıkları katılım bankasına bakışlarının incelendiği bu bölümde elde edilen bulgular grafikler eşliğinde aşağıda sunulmuştur.

Grafik 23. Çalışılan Katılım Bankasındaki Kar Payı İle Konvansiyonel Bankalardaki Faiz Arasında Kesin Ve Anlamlı Bir Fark Bulunmadığı Hakkındaki Görüşlerin Analizi

Ankete katılan katılım bankası çalışanlarına, çalıştıkları katılım bankasındaki kâr payı ile konvansiyonel bankalardaki faiz arasında kesin ve anlamlı bir fark olmadığı yönünde yargıyöneltilmiştir. %75,8'lik kısım, çalıştıkları katılım bankasındaki kâr payı ile konvansiyonel bankalardaki faiz arasında kesin ve anlamlı bir fark olduğu yönünde görüş belirtmiştir. Çalıştıkları katılım bankasındaki kâr payı ile konvansiyonel bankalardaki faiz arasında kesin ve anlamlı bir fark görmeyenlerin oranı ise %11,7'dir. Ancak %12,5'lik oranla çalıştıkları katılım bankasındaki kâr payı ile konvansiyonel bankalardaki faiz arasında fark bulunduğu konusunda kararsız kalanların varlığı da katılım bankacılığı adına olumsuz bir durum ortaya koymaktadır.

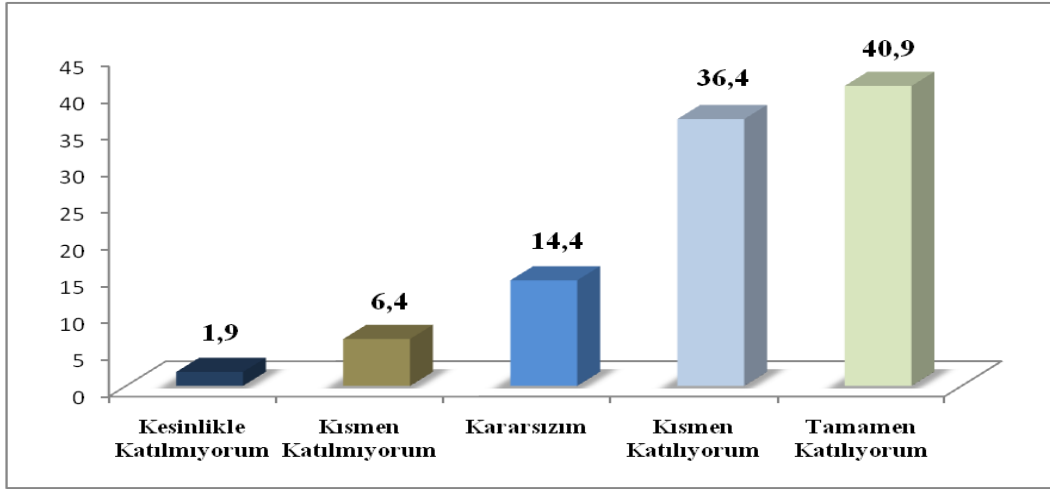
Grafik 24. Çalışılan Katılım Bankasının, İşlemlerini İslami Finans Prensiplerine Uygun Olarak Gerçekleştirilmesi Hakkındaki Görüşlerin Analizi

Ankete katılanların %79,5'lik kısmı çalıştığı katılım bankasındaki işlemlerin İslami finans prensiplerine uygun olarak gerçekleştirildiği yönündeki yargıya olumlu görüş bildirmiştir. Katılımcıların %7,9'u ise çalıştıkları katılım bankasındaki işlemlerin İslami finans prensiplerine uygun olarak gerçekleştirildiği

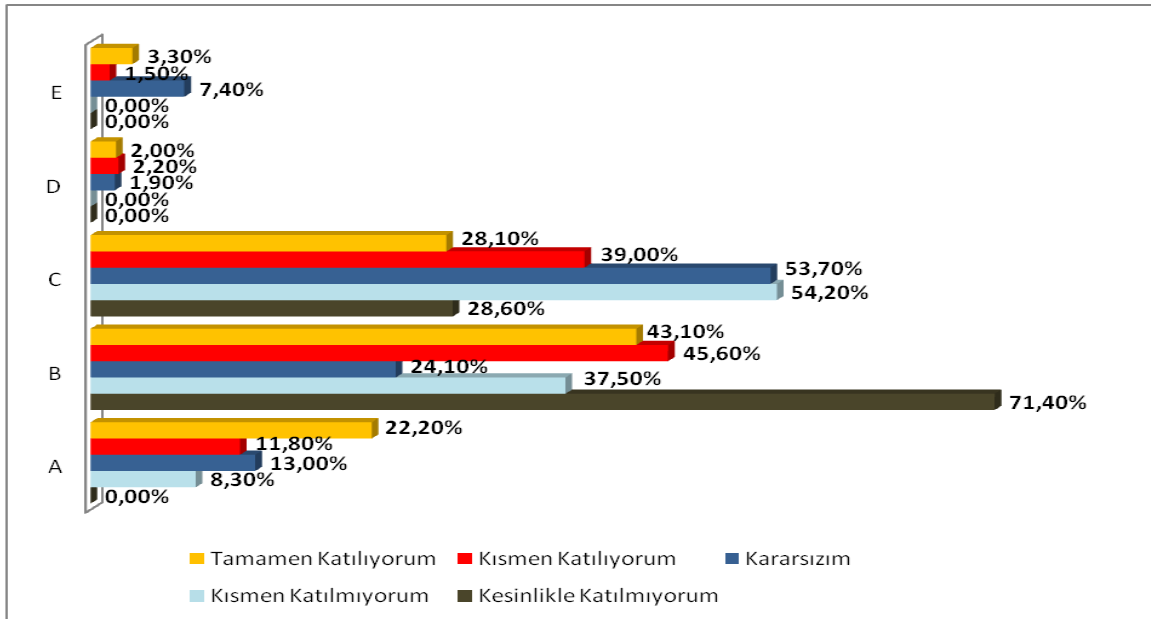
görüşüne katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Çalıştıkları katılım bankasındaki işlemlerin İslami finans prensiplerine uygun olarak gerçekleştirildiği konusunda kararsız olanların oranı ise %12,6'dır.

Grafik 25. Çalışılan Katılım Bankasının, Konvansiyonel Bankalardan Farklı Olmanın Tüm Gerekerini Yerine Getirdiği Hususundaki Görüşlerin Analizi

Katılımcıların %77,3'ü çalıştıkları katılım bankasının, konvansiyonel bankalardan farklı olmanın tüm gerekerini yerine getirdiği yönünde görüş bildirmiştir. Çalıştıkları katılım bankasının konvansiyonel bankalardan farklı olmanın gerekerini yerine getirmedeğini düşünenlerin oranı ise %8,3'tür. Konu hakkında kararsız olanların oranı ise %14,4'tür.

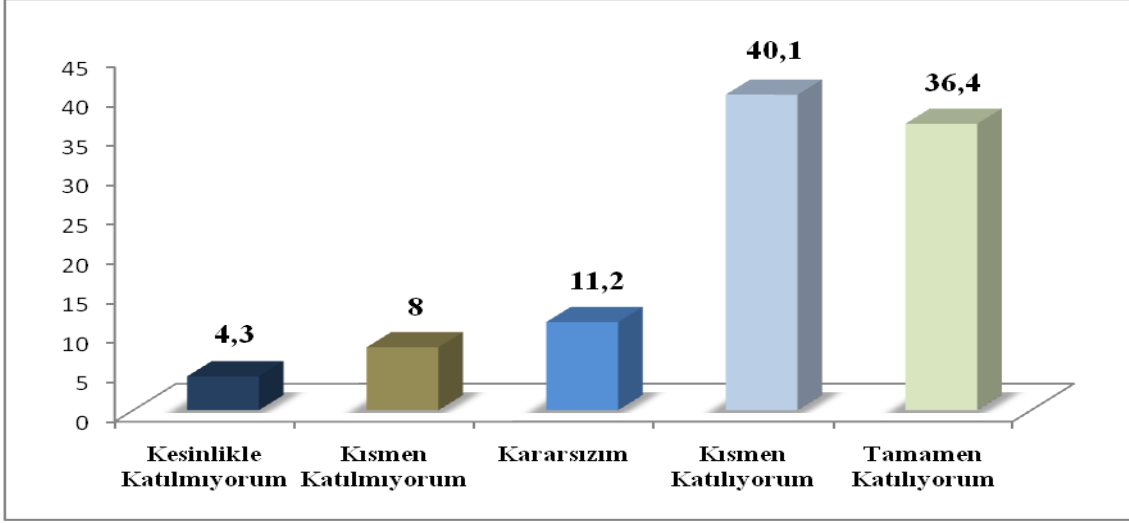
Grafik 26. Katılımcıların Çalıştıkları Katılım Bankası ile Çalıştığım Katılım Bankası, Konvansiyonel Bankalardan Farklı Olmanın Tüm Gerekerini Yerine Getirmektedir Sorusu Arasındaki Çapraz İlişki

Ankete katılanların çalıştıkları katılım bankası ile çalıştıkları katılım bankasının konvansiyonel bankalardan farklı olmanın tüm gerekerini yerine getirdiği hususundaki çapraz değerlendirme neticesinde ortaya çıkan veriler yukarıdaki gibidir. Bu veriler ışığında, çalıştıkları katılım bankasının konvansiyonel bankalardan farklı olmanın gerekerini yerine getirdiği fikrine kesinlikle katılmayanların %71,4'ü B katılım bankasında çalışmakta olup %28,6'sı C katılım bankasında çalışmaktadır. Çalıştıkları katılım bankasının konvansiyonel bankalardan farklı olmanın gerekerini yerine getirdiği görüşüne tamamen katılanların %43'ü B katılım bankasında, %28,1'i C katılım

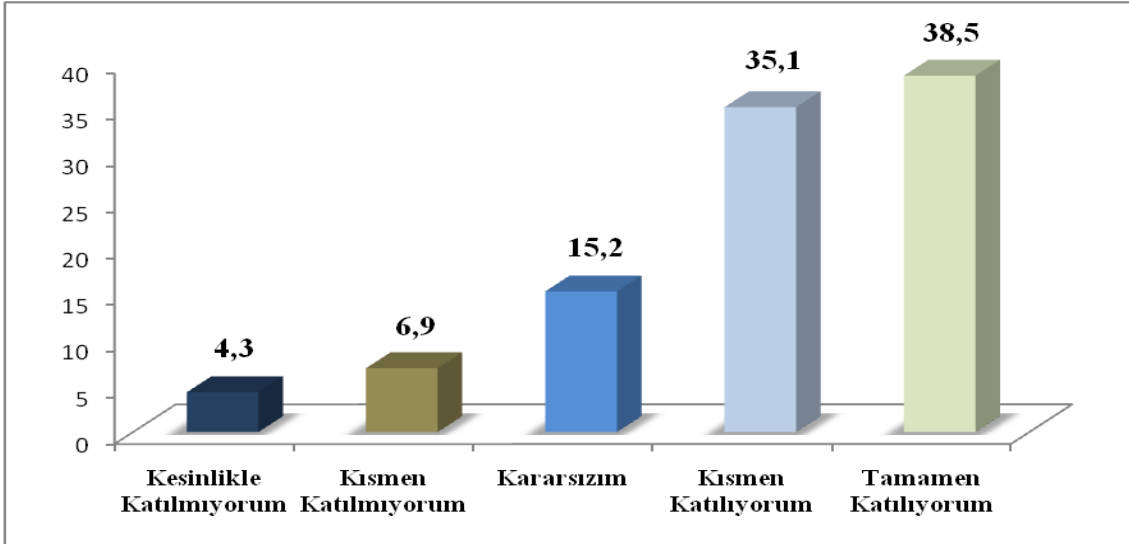
bankasında, %22,2'si A katılım bankasında, %3,3'ü E katılım bankasında ve %2'si D katılım bankasında görev yapmaktadır.

Grafik 27. Çalışılan Katılım Bankasının, Personellerine İslami Finans ve Katılım Bankacılığı Prensipleri Hakkında Yeterli Eğitimi Verdiği Hususundaki Görüşlerin Analizi

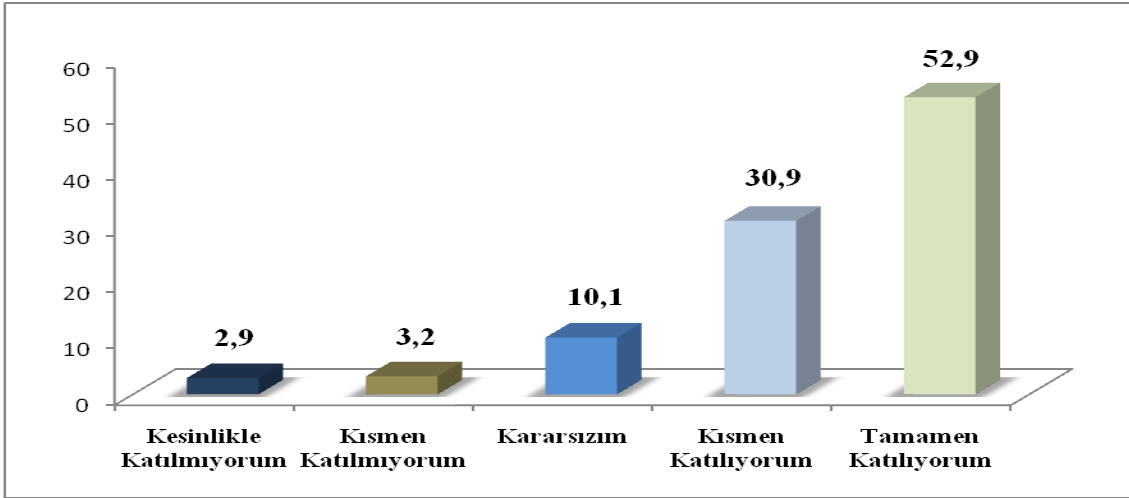
Katılımcıların %76,5'i çalıştıkları katılım bankasının personellerine İslami finans ve katılım bankacılığı hakkında yeterli eğitim verdiği yönündeki yargıya olumlu görüş belirtmiştir. %12,3'ü ise çalıştıkları katılım bankasının personellerine İslami finans ve katılım bankacılığı hakkında yeterli eğitim verdiği yargısına katılmadıklarını ifade etmiştir. %11,2'lik kısım ise konu hakkında kararsız olduğunu ifade etmiştir.

Grafik 28. Çalışılan Bankanın Karar Mekanizmalarında Görev Alan Kişilerin, İslami Finans Prensiplerine Uygun Hareket Ettikleri Hakkındaki Görüşlerin Analizi

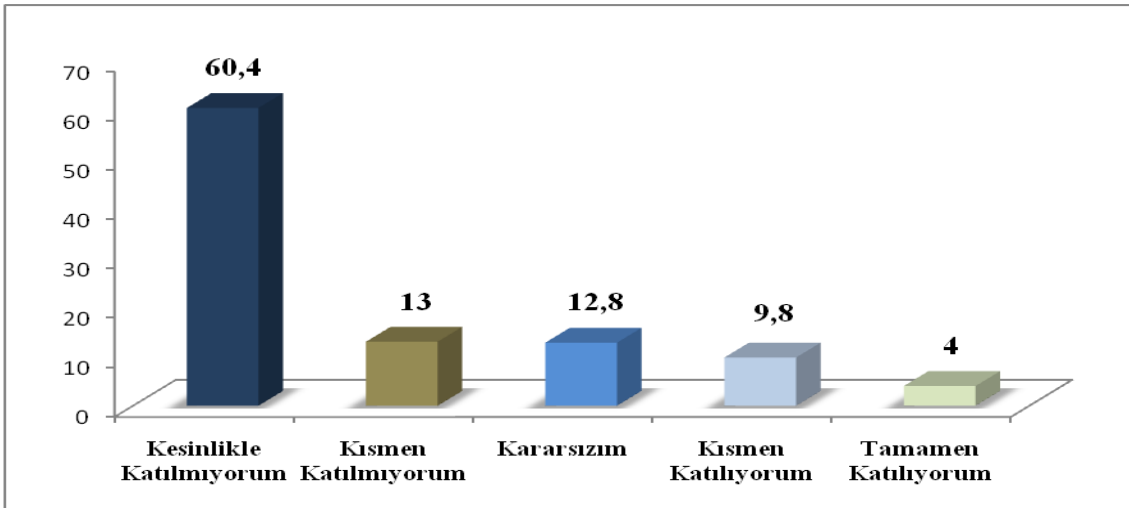
Katılımcılara, çalıştıkları katılım bankasının karar mekanizmalarında görev alan kişilerin İslami finans prensiplerine uygun hareket ettiklerine yönelik görüşleri sorulmuş olup katılımcıların %73,6'sı bu yargıya katıldığını ifade etmiştir. %11,2'lik kısmı ise çalıştıkları katılım bankasının karar mekanizmalarında görev alan kişilerin İslami finans prensiplerine uygun olarak hareket ettiği görüşüne katılmadıklarını belirtmişlerdir. %15,2 oranındaki katılımcılar ise konu hakkında kararsız oldukları yönünde görüş belirtmiştir.

Grafik 29. Bağlı Bulunulan İlk Yöneticinin, İslami Finans Prensiplerine Uygun Hareket Ettiği Konusundaki Görüşlerin Analizi

Ankete katılan katılım bankası çalışanlarının %83,8'i çalıştığı katılım bankasında bağlı bulunduğu ilk yöneticisinin İslami finans prensiplerine uygun olarak hareket ettiği yönündeki yargıya olumlu görüş belirtmiştir. %6,1'lik kısmı ise çalıştığı katılım bankasında bağlı bulunduğu ilk yöneticisinin İslami finans prensiplerine uygun olarak hareket ettiği görüşüne katılmadıklarını belirtmiştir. %10,1 oranındaki katılımcılar ise çalıştıkları katılım bankasında bağlı oldukları ilk yöneticisinin İslami finans prensiplerine uygun hareket ettiği yargısı hakkında kararsız oldukları yönünde görüş belirtmiştir.

Grafik 30. Çalışılan Katılım Bankasının, İslam İnançına Göre Kullanımı Yasaklamış Olan Ürünlerin Ticaretini Yapan Kişilerle / İşletmelerle Müşteri İlişikisine Girmesi Konusundaki Görüşlerin Analizi

Katılımcıların %73,4'lük kısmı, çalıştıkları katılım bankasının İslam inancına göre yasak olan malların ticaretini yapan kişilerle ve işletmelerle müşteri ilişkisine girdiği yönündeki yargıya katılmadıklarını ifade etmiştir. %13,8 oranındaki katılımcılar ise çalıştıkları katılım bankasının İslam inancına göre yasak olan malların ticaretini yapan kişilerle ve işletmelerle müşteri ilişkisine girdiği yargısına katıldıklarını ifade etmiştir. %12,8'lik kısım ise konu hakkında kararsız olduğunu ifade etmiştir.

4.2.6.İç Tutarlılık Analizi ve Faktör Analizi

Literatür bulguları ve yürütülen mülakatlar sonucu kavramsal çerçevede ortaya koyulan 25 Likert ifadeye iç tutarlılık analizi yapılmıştır. Öncelikle, madde toplam korelasyonları ve herhangi bir ifadenin

silinmesinde (ifitemdeleted) iç tutarlığı gösteren istatistiksel analizler değerlendirilmiş ve herhangi bir ifadenin elenip elenmeyeceği kontrol edilmiştir. Test sonucu 25 ifadeye ait Crobach Alfa değeri $\alpha = 0,772$ olarak bulunmuştur. Bu değer arzulanan düzeyde olduğundan bir sonraki aşamada ifadelere "temel bileşenler faktör analizi" yöntemi "*varimax döndürme metodu*" kullanılarak uygulanmıştır (Altunışık vd., 2007, s.116).

Gerçekleştirilen analizde, anti-image katsayıları dikkate alındığında çıkarılması gereken herhangi bir ifadeye rastlanmamıştır. Faktör yükleri dikkate alındığında ise, sadece bir ifadenin arzu edilen değer olan 0,5'ten düşük olduğu tespit edilmiştir. Keşifsel bir çalışma olduğu için bu ifade analizden çıkarılmamıştır (Altunışık vd.,2007, s.241). Gerçekleştirilen faktör analizi sonucu, tam bir faktöre ayrılmamış üç ifade analizden çıkarılmıştır.

Analizden çıkarılan ifadelerin ardından gerçekleştirilen en son faktör analizinde, uygunluğunu gösteren KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) örneklem yeterliliği testi 0,857 olarak tespit edilmiştir. Bu değer, kritik değer olan 0,7'in üzerinde olduğundan dolayı faktör analizi yapılan örneklemin yeterli olduğu kanaatine varılmıştır. Analiz neticesinde, toplam varyansın %67,072'sini açıklayan 6 faktör çözümünün kavramsal çerçeveye uygun olduğu kanaatine varılmıştır.

Faktör çözümüne ait Tablo 4'te, faktörler, faktör yükleri, Cronbach α ve açıklanan varyans sonuçları gösterilmiştir. Tablo 4 incelendiğinde, katılım bankacılığının geleceğine bakış faktör çözümlerinin, sosyal bilimlerde arzulanan güvenilirlik düzeyi olan 0,7 alt sınırından düşük olduğu görülmektedir. Ancak, katılım bankası çalışanlarının İslami finans ve katılım bankacılığına bakışlarının incelendiği bu keşifsel çalışmada, inceleme türü araştırmalarda alt sınır olarak değerlendirilen 0,5 Cronbach Alpha güvenlik değeri dikkate alınarak bu faktör modele dahil edilmiştir (Altunışık vd.,2007, s.116)

Tablo 4. Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Faktörler	Likert İfadeler	Faktör Yükleri	Cronbach α	Açıklanan Varyans (%)
Çalıştığı Katılım Bankasına Bakış	L7 - Çalıştığım katılım bankası, işlemlerini İslami finans prensiplerine uygun olarak gerçekleştirmektedir	,821	0,890	17,406
	L8 - Çalıştığım katılım bankası, konvansiyonel bankalardan farklı olmanın tüm gereklerini yerine getirmektedir	,819		
	L11 - Bankamızın karar mekanizmalarında görev alan kişiler, İslami finans prensiplerine uygun hareket etmektedir	,817		
	L9 - Çalıştığım katılım bankası, personellerine İslami finans ve katılım bankacılığı prensipleri hakkında yeterli eğitimi vermektedir	,742		
	L12 - Bağlı bulunduğum ilk yöneticim, İslami finans prensiplerine uygun hareket etmektedir	,692		
Katılım Bankası Ürünlerini Tercih	L22 - Finansman ihtiyacım olduğunda, maliyeti yüksek olsa da katılım bankalarını tercih ederim	,874	0,803	12,515

	L23 - Finansman ihtiyacım olduğunda, katılım bankaları ile konvansiyonel bankaların maliyetlerini karşılaştırırım ve hangisi daha düşükse onu tercih ederim	, 786		
	L17 - Finansman ihtiyacım olduğunda öncelikle katılım bankalarını tercih ederim	, 732		
	L18 - Cüzdanımda birden fazla kredi kartı bulunduğu durumlarda alışverişlerimde öncelikli olarak katılım bankalarının kredi kartını kullanırım	, 627		
Katılım Bankacılığına Bakış	L19 - Katılım bankalarındaki kar payı ile konvansiyonel bankalardaki faiz arasında kesin ve anlamlı bir fark vardır	, 738	0, 775	10, 748
	L20 - Katılım bankaları, İslamın öngördüğü ekonomik modelin bir parçasıdır	, 670		
	L16 - Birikimlerimi gönül rahatlığıyla katılım bankalarının kar paylı hesaplarında değerlendirebilirim	, 525		
	L10 - Katılım bankacılığı sistemi ve işleyişi hakkında, müşterilerimizden gelecek sorulara tatmin edici cevaplar verebilecek seviyede bilgi sahibiyim	, 523		
	L21 - Katılım bankaları konvansiyonel bankalardan daha güvenilirdir	, 473		
Katılım Bankası Çalışanı Olarak Kendine Bakış	L5 - Bana verilen hedefleri gerçekleştirmek için zaman zaman İslami finans ve katılım bankacılığı prensiplerine aykırı hareket ettiğim olur	, 758	0, 716	10, 249
	L13 - Çalıştığım katılım bankasındaki kar payı ile konvansiyonel bankalardaki faiz arasında kesin ve anlamlı bir fark yoktur	, 676		
	L6 - Bana verilen hedeflerin İslami finans ve katılım bankacılığı prensiplerine bağlı olarak gerçekleştirilebilmesi mümkün değildir	, 659		
	L14 - Çalıştığım katılım bankası, İslam inancına göre kullanımı yasaklamış olan ürünlerin ticaretini yapan kişilerle / işletmelerle müşteri ilişkisine girer	, 657		
İslami Değerlere Bağlılık	L3 - İş yerinde İslam inancının gereği olan ibadetleri yerine getirmeye özen gösteririm	, 931	0, 914	8, 520
	L2 - Günlük yaşantımda İslam inancının gereği olan ibadetleri yerine getirmeye özen gösteririm	, 929		

Katılım Bankacılığının Geleceğine Bakış	L15 - Katılım bankalarının bankacılık sektörü içindeki payının 2025 yılında %15'e ulaşma hedefini gerçekleştirebileceğine inanıyorum	, 774	0, 577	7, 634
	L25 - Kamu katılım bankalarının kurulması, katılım bankacılığının payının artmasına olumlu etki yapacaktır	, 696		

Faktör analizi sonucu ortaya çıkan boyutlar sırasıyla şunlardır;

1.Faktör: Çalıştığı Katılım Bankasına Bakış

Katılım bankası çalışanlarının, çalıştıkları katılım bankasını işleyiş ve yönetsel açıdan nasıl algıladıklarıdır. Çalıştığı katılım bankasına bakış faktörü toplam açıklanan varyansın %17,4'lük kısmını oluşturmaktadır.

2.Faktör: Katılım Bankası Ürünlerini Tercih

Katılım bankası çalışanları, sistemin uygulayıcısı olmanın yanı sıra diğer katılım bankalarının da müşterisidirler. Bu açıdan bakıldığında, katılım bankası çalışanlarının katılım bankalarına ait ürünleri kullanma konusundaki tercihleri bu faktör yapısı altında değerlendirilmektedir. Katılım bankası ürünlerini tercih faktörü toplam açıklanan varyansın % 12'5'lik kısmını oluşturmaktadır.

3.Faktör: Katılım Bankacılığına Bakış

Katılım bankası çalışanlarının, genel olarak katılım bankacılığının işleyişi ve uygulamaları konusundaki algısıdır. Katılım bankacılığına bakış faktörü toplam açıklanan varyansın % 10,7'lik kısmını oluşturmaktadır.

4.Faktör: Katılım Bankası Çalışanı Olarak Kendine Bakış

Katılım bankası çalışanlarının, katılım bankacılığı uygulamalarını gerçekleştirirkenki eylemlerinin yine kendileri tarafından nasıl algıladığı ve değerlendirildiği bu açıklayıcı faktör altında değerlendirilmiştir. Katılım bankası çalışanı olarak kendine bakış faktörü toplam açıklanan varyansın % 10,2'lik kısmını oluşturmaktadır.

5.Faktör: İslami Değerlere Bağlılık

Katılım bankası çalışanlarının, bireysel olarak İslami değerlere bağlılığı bu faktör altında değerlendirilmiştir. İslami değerlere bağlılık faktör toplam açıklanan varyansın % 8,5'lik kısmını oluşturmaktadır.

6.Faktör: Katılım Bankacılığının Geleceğine Bakış

Katılım bankası çalışanlarının, katılım bankacılığının geleceği hakkındaki görüşleridir. Katılım bankacılığının geleceğine bakış faktörü toplam açıklanan varyansın % 7,6'lık kısmını oluşturmaktadır.

Sonuç

Bu çalışmada İslami prensiplerle hareket etmek üzere kurulmuş olan katılım bankalarının çalışanlarının hem bireysel olarak İslami finansa bakışları hem de içerden bir bakış ile çalıştıkları kurumları değerlendirmeleri ölçümlenmeye çalışılmıştır.

Öncelikle ankete katılanların büyük çoğunluğunun katılım bankacılığını bilinçli bir tercih olarak seçtiği görülmüştür. Bu veriyle doğru orantılı olarak yine katılımcıların büyük çoğunluğu, şimdiki çalışma koşullarından daha iyi imkânlar teklif edilse bile konvansiyonel bankada çalışmayacağı yönünde görüş belirtmiş olup katılım bankacılığına olan bağlılıklarını ortaya koymuşlardır. Daha iyi imkânlar teklif edildiğinde konvansiyonel bankada çalışmayı düşünenlerin oranı düşük olmakla birlikte katılım bankaları içerisinde bu yönde fikri olan personellerin sırasıyla en çok olarak bulunduğu C, B ve A katılım bankalarının personellerinin bağlılığı hakkında aksiyon almaları gerektiği düşünülmektedir.

Ankete katılan katılım bankası çalışanlarının büyük çoğunluğunun bireysel olarak da İslami değerlere bağlı olduğu görülmüştür. İslami prensiplere göre işlemek üzere kurgulanmış olan finansal sistemin uygulayıcılarının da İslami değerlere bağlı olması, sistemin işleyişi noktasında daha güvenilir olmasını sağlayacağı düşünülmektedir.

Katılım bankası çalışanları, sistemin uygulayıcısı oldukları gibi aynı zamanda diğer katılım bankalarının ve konvansiyonel bankaların müşterisi konumunda olmaları dolayısıyla sistemin kullanıcısıdır. Bu açıdan katılım bankası çalışanlarının banka, kredi ve kredi kartı tercihleri de incelenmiştir. Ankete katılanların tamamına yakını birikimlerini devlete ya da özel sektöre ait katılım bankalarında değerlendirme yönünde görüş belirtmiştir. Ne var ki çok küçük de olsa bir kısım katılımcı ise birikimlerini faizli bankalarda değerlendirme yönünde görüş belirtmiş olup bunun altında yatan sebeplerin ayrıca derinlemesine araştırılması ve sistemin uygulayıcısı konumunda olanların sistemi tercih etmemeleri, üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur.

Ankete katılan katılım bankası çalışanlarının kredi kartı kullanımlarına ait veriler incelendiğinde, konvansiyonel bankalara ait kredi kartlarını tercih edenlerin büyük çoğunluğunun taksit, puan uygulamaları, başvuru ve limit tahsis süreçlerinin kolaylığı gibi avantajları dolayısıyla tercih ettikleri görülmektedir. Katılım bankalarından önceki dönemlerde aldıkları kredi kartlarını alışkanlık olarak kullananlar ve ihtiyaç olması durumunda alternatif oluşturması amacıyla kullananların da bulunduğu görülmüştür. Cüzdanında birden fazla kredi kartı bulunması durumunda katılım bankasına ait olan kredi kartını kullanacağını ifade edenler de çoğunluktadır. Buradan hareketle, katılım bankalarının kredi kartı uygulamalarını, çalışanlarını konvansiyonel bankaların kredi kartlarını almaya itmeyecek şekilde geliştirmeleri gerektiği ifade edilebilir.

Ankete katılan katılım bankası çalışanlarının kredi kullanımları incelendiğinde, çoğunluğun nakit amaçlı ihtiyaç ve konut ve gayrimenkul dışı ihtiyaçları nedeniyle konvansiyonel bankalardan kredi kullandığı görülmüştür. Ayrıca katılımcıların büyük çoğunluğu, maliyetleri yüksek olsa bile finansman ihtiyacı durumunda katılım bankalarını tercih edeceğini ifade etmiştir. Katılım bankası çalışanlarının tamamına yakın olan büyük çoğunluğunun kredi ve kredi kartı ödemelerinde temerrüde düşmediği görülmüştür.

Ankete katılan katılım bankası çalışanlarının, genel olarak katılım bankacılığına bakışı incelendiğinde büyük çoğunluğun katılım bankalarını İslam'ın öngördüğü ekonomik modelin bir parçası olarak gördükleri ifade edilmiştir. Yine katılımcıların büyük çoğunluğu, katılım bankalarını konvansiyonel bankalardan daha güvenilir bulduğunu ifade etmiştir. Ancak yaklaşık %20'lik kısmın katılım bankalarının konvansiyonel bankalardan daha güvenilir olduğu fikrine katılmıyor olması, sistemin uygulayıcılarının sistemi güvenli bulmadığına işaret edeceğinden katılım bankacılığı açısından kaygı verici olduğu düşünülmektedir.

Katılımcıların büyük çoğunluğunun kâr payı ile faiz arasında kesin ve anlamlı bir fark olduğunu düşünmesinin yanı sıra, bir kısmının kâr payı ile faizi arasında bir ayrım olmadığını düşünüyor olması da yine katılım bankacılığı açısından üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur.

Katılımcıların Türkiye'deki katılım bankalarının işlemlerinin İslami finans prensiplerine uygunluğu konusundaki görüşleri ise katılım bankacılığı açısından olumsuz bir tablo ortaya koymaktadır. Türkiye'deki katılım bankalarında gerçekleştirilen işlemlerin İslami finans prensiplerine uygun olduğunu düşünmeyen yaklaşık %30'luk bir kesim söz konusudur.

Ankete katılan katılım bankası çalışanlarının yaklaşık 1/5'lik kısmı gerek sektördeki katılım bankalarının ve gerekse çalıştıkları katılım bankalarının işlemleri ile konvansiyonel bankaların işlemleri arasında, faiz ve kâr payı arasında bir fark olmadığını düşünmektedir. Katılım bankalarının konvansiyonel bankalardan farklarını ortaya koymak, faiz ve kâr payı arasındaki farklılığı anlatmak konusunda personelini dahi ikna edememiş olması önemli bir bulgudur. Özellikle bu bankaların

personellerine islam ekonomisi ve islami finans eğitimi vermek konusunda yetersiz olduğu söylenebilir.

Bu tablo, müşterileri katılım bankaları ile çalışmaya ikna etmesi beklenen şube personellerinin aslında kendilerinin de katılım bankacılığı konusunda içsel olarak yeteri kadar tatmin olmadıklarını ortaya koymaktadır.

Bu noktada, 2025 yılında ulaşılması hedeflenen %15'lik sektör payı hedefini gerçekleştirmek isteyen katılım bankalarının yapması gereken en öncelikli işin, personelleri ile açık iletişim kanalları kurarak yaptıkları tüm işlemlerin fıkhi dayanakları ve İslami finansal süreçlerdeki karşılıkları konusunda ikna edici sunumlar ve eğitimler hazırlaması olduğu düşünülmektedir. Ayrıca Türkiye Katılım Bankaları Birliği tarafından ve birlik bünyesinde faaliyet gösteren Danışma Kurulu tarafından yayınlanan görüş, bildiri, makale gibi kaynakların düzenli olarak çalışanlarına ulaştırılmasını sağlamalıdır.

Çalışanlarının İslami finans ve katılım bankacılığı alanında lisansüstü eğitim almaları konusunda teşvik etmeleri ve gerekli finansal desteği sağlamalarının da faydalı olacağı düşünülmektedir. Yine katılım bankalarının uluslararası çalışanların katılım sağlayacağı konferans ve oturumları organize etmesi ve bu organizasyonlara çalışanlarının katılım sağlamasını teşvik etmesinin olumlu katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Son olarak, katılım bankalarının uluslararası otoriteler tarafından yayınlanmış İslami finans standartları ile uyumlu olacak ve şartları Türkiye Katılım Bankaları Birliği tarafından belirlenecek iç kontrol ve teftiş faaliyetleri ile personelin yaptığı işlemlerin İslami finansa uygunluğunu denetlenmesinin faydalı olacağı görüşünderiz.

Ayrıca bundan sonra çalışma yapacak olan araştırmacılara iki konu üzerinde çalışmaları tavsiye edilebilir. Bunlardan ilki; katılım bankası çalışanlarının konvansiyonel bankalardan kredi kullanma gerekçelerinin, ikincisi ise katılım bankalarının kendi çalışanlarını dahi konvansiyonel bankalardan farklılıkları, faiz ve kar payının birbirinden farklı şeyler olduğu konusunda ikna edememelerinin nedenlerinin derinlemesine analiz edilmesidir.

Kaynakça

- Adak M. (2015). Islamic banking and economic growth; the case of turkey. International congress on islamic economics and finance, Vol. 4 , 214-219. Sakarya, Beşiz Yayınları. [Adobe Acrobat Reader sürümü]. Erişim adresi: <https://www.isefam.sakarya.edu.tr/wp-content/uploads/2017/11/Volume-4.pdf>
- Adil B. (2014). Katılım bankalarında verilen hizmet içi eğitimlerin personel algısına etkisi (Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara) Yüksek Öğretim Kurumu Başkanlığı ulusal tez merkezi veri tabanından erişildi (Tez No:290608)
- Ali S. A., Hassan A. (2017). Employees' attitude towards Islamic banking: an exploratory study in Malaysia. International journal of research in social sciences Vol. 7 Issue 4, 114-138. Erişim adresi: https://www.ijmra.us/project%20doc/2017/IJRSS_APRIL2017/IJMRA-11366.pdf
- Ali S. A., Hassan A., Omer A. (2017). Exploring the impact of shariah training on Islamic banking employees in Pakistan. Journal of islamic banking and finance, Vol.34, No:2, 24-43. Erişim adresi: <http://islamicbanking.asia/wp-content/uploads/2014/12/April-June-2017.pdf>
- Alrifai T. (2017). İslami finans ve yeni finansal sistem. Ankara: Buzdağı Yayınevi
- Altunışık R., Coşkun R., Bayraktaroğlu S., Yıldırım E. (2007). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri, Sakarya, Sakarya Yayıncılık
- Ayub M. (2017). İslami finansı anlamak. İstanbul, İktisat Yayınları
- Buchari I., Rafiki A., Al Qassab M. A. H. (2015). Awareness and attitudes of employees towards Islamic banking products in Bahrain. 3rd economics & finance conference, Rome, Italy, and 4th economics & finance conference, London, UK, 68-78. [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(15\)01256-3](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(15)01256-3)
- Bulut E. (2015). Personel güçlendirme, örgütsel özdeşleşme ve çalışan performansı arasındaki ilişki: katılım bankalarında araştırma (Yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi, İstanbul) Yüksek Öğretim Kurumu Başkanlığı ulusal tez merkezi veri tabanından erişildi (Tez No:410148)
- El-Gamal, M. A. (2006). Islamic finance : Law, economics and practice. Cambridge University Press. [Adobe Digital Editions Sürümü] Erişim adresi: http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=198846&lang=tr&site=ehost-live&ebv=EB&ppid=pp_7
- Eskici M. M. (2007). Türkiye'de katılım bankacılığı uygulaması ve katılım bankalarının müşteri özellikleri (Yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta) Yüksek Öğretim Kurumu Başkanlığı ulusal tez merkezi veri tabanından erişildi (Tez No:207357)
- Gilani, H. (2015). Exploring the ethical aspects of Islamic banking. International journal of Islamic and middle eastern finance and management, Vol. 8 No. 1, pp. 85-98. <https://doi.org/10.1108/IMEFM-09-2012-0087>
- Görmüş Ş., Selçuk M., Ülev S., Durmuş M. E. ve Aslan H. ve Özdemir M. (2018). Yeni başlayanlar için İslami finans. İstanbul, Pesa Yayınları
- Hanif M., Iqbal A. (2012). Inside-Out: Perception of key finance professionals about theory and practice of Islamic banking. International journal of humanities and social science Vol.2 No:4, 198-208. Erişim adresi: http://www.ijhssnet.com/view.php?u=https://www.ijhssnet.com/journals/Vol_2_No_4_Special_Issue_February_2012/25.pdf
- Islamic Financial Services Board-9. (2009). Guiding principles on conduct of business for institutions offering Islamic financial services. Erişim adresi: <https://www.ifs.org/published.php>

- Kara M. (2006) Katılım bankalarında personel eğitimi (Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara) Yüksek Öğretim Kurumu Başkanlığı ulusal tez merkezi veri tabanından erişildi (Tez No:187853)
- Karaosman E. (2014). Katılım bankalarında verilen hizmetçi eğitimin iş tatmini üzerine etkileri (Katılım bankalarında çalışan personel üzerinde bir uygulama) (Yüksek lisans tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul) Yüksek Öğretim Kurumu Başkanlığı ulusal tez merkezi veri tabanından erişildi (Tez No:382072)
- Karapınar T. (2017). Stresin çalışan performansına etkisi ve Türkiye'deki bir katılım bankası örneği (Yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas) Yüksek Öğretim Kurumu Başkanlığı ulusal tez merkezi veri tabanından erişildi (Tez No:494008)
- Katırcı Y. (2019). Müşterilerin banka tercihlerini rasyonelleştirme gerekçeleri üzerine bir araştırma: Diyanet personeli örneği (Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya) Yüksek Öğretim Kurumu Başkanlığı ulusal tez merkezi veri tabanından erişildi (Tez No:608128)
- Kaya C. (2015). İslami değerlerin çalışan memnuniyetine etkisi: bir katılım bankası uygulaması (Yüksek lisans tezi, Fatih Üniversitesi, İstanbul) Yüksek Öğretim Kurumu Başkanlığı ulusal tez merkezi veri tabanından erişildi (Tez No:385802)
- Khan F. (2010). How Islamic is Islamic banking? Journal of economic behavior & organization. Vol.76, Issue 3, 805-820. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2010.09.015>
- Kızıltepe K. (2017). Diyanet İşleri Başkanlığı personelinin faiz hassasiyeti (Sakarya Örneği). (Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya) Yüksek Öğretim Kurumu Başkanlığı ulusal tez merkezi veri tabanından erişildi (Tez No:475689)
- Kutluata, M . (2011). Sakarya'da Bankacılık ve Türk Ticaret Bankası . İstanbul Sosyoloji Konferansları Dergisi , 0 (11) , 55-106 . Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusoskon/issue/9533/119033>
- Majeed M. T., Zainab A. (2017). How Islamic is Islamic banking in Pakistan? International journal of islamic and middle eastern finance and management, Vol. 10 No. 4, 470-483. <https://doi.org/10.1108/IMEFM-03-2017-0083>
- Özsoy M. Ş. (2012). Sağlam bankacılık modeli ile katılım bankacılığına giriş. İstanbul, Kuveyt Türk Yayınları
- Sümer E. (2018). Katılım finansmanında yeni yaklaşımlar. İstanbul, TKBB Yayınları
- Türkiye Katılım Bankaları Birliği. (2015). Türkiye Katılım Bankacılığı Strateji Belgesi 2015 – 2025, İstanbul
- Türkiye Katılım Bankaları Birliği. (2017).Türk finans sisteminde katılım bankacılığı, TKBB Yayınları
- Türkiye Katılım Bankaları Birliği. (2017). Katılım bankacılığı; Nedir? Nasıl çalışır? Tanıtım Broşürü, TKBB Yayınları
- Tunç H. (2010). Katılım bankacılığı felsefesi, teorisi ve türkiye uygulaması. İstanbul, Nesil Yayınları
- Yanpar A. (2015). İslami finans ilkeler, araçlar ve kurumlar. İstanbul, Scala Yayıncılık

Extended Abstract

Background

Muslims were trying to keep away their assets from the conventional financial system because of their beliefs and the interest ban of the Islam. So the participation banks were emerged from the idea that bring the Muslim's saving into the system and also to meet their financial needs through interest-free ways. When we look at today, there is now a participation banking sector in which the current share of our country in the banking sector is at the level of 6% and it is aimed to reach the level of 15% in 2025. Participation banks operate in various countries of the world, and these banks have come a long way in competing with conventional banks with the variety of products they offer.

At first, acting with a cooperative perspective, participation banks had to approach the line of conventional banks due to the change in market needs, diversification of their products, legal obligations and other various reasons. However, the main factor that defines this line that separates participation banks and conventional banks is the participation bank practices of Islam based on the interest ban. Therefore, participation banks are expected to act within the boundaries drawn by Islam in terms of policies, practices and even the attitudes of their employees.

Research Purpose

Participation banks' personnel and especially branch personnel are the main persons responsible for the proper implementation of the policies determined by the decision makers of the participation banks and therefore keeping the transactions within the Islamic finance lines. Because, although the decisions taken and the policies determined in the decision mechanisms of the participation banks remain within the circle determined as permissible and in accordance with the Islamic finance models, the deficiencies to be made by the practitioners during the implementation of the transactions may take these transactions out of the halal range. That's why participation bank employees are expected to be sensitive about Islamic finance.

The aim of this study, which seeks to answer the question of "What is the sensitivity of the Islamic finance of participation bank employees", is to have an insight into participation banks with a different perspective from the studies that have been done about participation banking until today and which generally focus on the customers' view of participation banks and their reasons for preference. To examine the views of participation bank employees to the participation banks they work with and to participation banking in general, and to create a self-critical perspective that will contribute to the goal of increasing the sector share of participation banking, which has not reached the expected level until today.

Methodology

The survey method, which is frequently used in social sciences, was used in this study, which was conducted to investigate the Islamic finance sensitivities of participation bank employees. In addition to the questions prepared to determine the demographic characteristics of the participation bank employees and their professional experience about the sector, a questionnaire including 5-point likert expressions was prepared in order to reveal their view of Islamic finance, personal preferences of participation banking, participation banking in general, and especially the participation banks they work with as a customer. The questionnaire forms were sent to the branch employees of the participation banks operating in the region determined for the purpose of the study by e-mail and the answers obtained were analyzed with the help of the SPSS program.

The universe of the survey prepared for participation bank employees in order to examine the Islamic finance sensitivities of participation bank employees is all participation bank employees. However, since

it is not possible to reach all of the 15,559 personnel working in 1,093 branches throughout the country, the "easy sampling" method, which is one of the sampling techniques not based on probability calculation, representing the universe, was chosen as the sample group of participation bank employees operating in the Marmara Region, where the number of branches and personnel in the banking sector is the highest.

376 personnel working in the branches of participation banks operating in our research region (Marmara Region) participated in this study, which aims to reveal the Islamic finance sensitivity of participation bank employees.

Findings

A total of 376 personnel working in the branches of 5 different participation banks operating in the Marmara region were reached through the survey study. It has been determined that 95.5% of the survey participants have a master's degree or higher education level. On the other hand, among the participants, there are personnel with participation banking experience of 15 years or more for varying periods.

Participants' reasons for working in the participation bank in order to reveal their "Working Preferences in Participation Bank" and their opinions about transferring to conventional banks if better opportunities are offered have been asked and they mostly chose to work in the participation bank with conscious choices and showed their desire to continue in the participation bank even if better salary or the other opportunities were offered.

In order to determine their devotion to Islamic values, the participants were asked questions about their habits of worshipping during their daily life and at work, and as a result of the answers, it was determined that they paid attention to their worship with a rate of almost 90%.

As a result of the questions asked to determine the attitudes of participation bank employees towards the use of banking products such as loans and credit cards, the rate of those who preferred participation banks to evaluate their assets was 97%. Approximately 35% of the participants stated that they use the credit cards belonging to both participation banks and conventional banks, and the reason for preferring the credit cards of conventional banks is 76%, with additional advantages such as installments, prizes and allocation easies. 75% of the participants stated that they prefer the cards belonging to the participation bank primarily in credit card transactions, and 91% of them stated that they do not go into default in credit card payments. 75% of the participants stated that they prefer participation banks primarily when they need financing.

As a result of the questions asked to determine the general view of the participants on participation banking, 87% of the participation banks consider participation banks as a part of the Islamic economic system, and 80% find participation banks more reliable, 80% of the participants stated compared with the profit share that there is a meaningful difference between the interest, Islamic banks in the accession process in Turkey compared to 69,4% stated that he acted according to the financial principles. The rate of those who think that public participation banks will have a positive effect on the sector is 82,5%, and the rate of those who believe that the sector share of participation banks will reach the target of 15% in 2025 remained at the level of 55,9%.

Questions were asked to determine the views of the participants to the participation bank they work with, and the rate of those who think that the transactions in the participation bank they work are in accordance with Islamic finance principles is 79,5%. 75,8% of the participants stated that they think there is a significant difference between the profit share in the participation bank they work for and the interest in conventional banks. 77,3% of the participants think that the participation bank they work for fulfills the requirements of demonstrating that they are different from conventional banks. The rate of those who think that the participation bank they work for provides sufficient training in Islamic finance

and participation banking is 76,5%. The rate of those who think that the people who work in the decision mechanisms of the participation bank they work with act in accordance with the Islamic finance principles is 73,6%. The rate of those who think that their first manager acted in accordance with Islamic finance principles is 83,8%. 73,4% of the participants stated that the participation bank they work for did not build customer relationships with the persons or organizations that trade prohibited products according to the Islamic belief. However, as it can be understood from that, the rate of those who disagree with these opinions is at least 25%.

Conclusion

In this study, the definition of participation banking and Islamic finance concepts, the methods they used, the historical development of the participation banking has tried to explain. And has been tried to measure both the individual perspective and the opinions about the companies they work for of the employees of the participation banks which established to act on Islamic principles.

Participation bank employees' preferences to work at the participation bank, their individual adherence to Islamic principles, and their use of banks, loans and credit cards did not reveal a very different situation that should be considered.

However, the rate of those who have a positive view of participation banking in general and their view of the participation bank they work in, and especially whether there is a significant difference between interest and profit share is about 80%, but the remaining 20% have a seriously undecided or negative opinion in this area is an issue to consider.

After that, researchers who will study can be recommended to work on two subjects. The first of these; to analyze the reasons for participation bank employees to use loans from conventional banks, the second is to analyze the reasons why participation banks cannot convince even their employees that they have differences from conventional banks, and the interest and profit share are different from each other.

Finally, it can be stated that if the participation banks wants to achieve the sector share target of 15%, in 2025, should be in closer communication with their personnel and provide higher quality trainings in a way to achieve the expected breakthrough in the field of participation banking.